

International
**SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL**

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:43
sssjournal.com

pp.4820-4848
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 05/08/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 10/09/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 10.09.2019

HÜDÂYÎ VASIYYETNÂMESİ VE TASAVVUF

HUDAYI'S TESTAMENT AND SUFISM

Prof. Dr. İsa ÇELİK

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi, Erzurum/TÜRKİYE

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0051-1807>

Ömer NECÂTÎ

Tasavvuf Tarihi Araştırmacısı

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1182-2301>

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1741>

Reference : Çelik, İ. & Necati, Ö. (2019). "Hüdâyî Vasiyyetnâmesi ve Tasavvuf", International Social Sciences Studies Journal, 5(43): 4820-4848.

ÖZ

Tasavvuf üç temel İslâmî ilimden birisi olan ahlâk ilminin eğitimi ve uygulamasından başka bir şey değildir. Tasavvuf tarihi, Allah dostlarının hallerinden ve kullandıkları metodlardan bahseder. Tasavvuf tarihinde on iki temel tasavvuf ekolü zuhûr etmiştir. Kâdiriyye ekolü bunlardan biridir. Kâdiriyye ekolünün Hâlisiyye Şubesi, Anadolu'da büyük ölçüde, Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövengî (k.s.) (1821/1905) vasıtası ile intişâr etmiştir. Kâdiriyye ekolü içinde, büyük ve önemli bir şube olan Hâlisiyye, Abdurrahmân Hâlis Kerkükî (k.s.) (1275/1858) tarafından Kerkük'te kurulmuştur. İbâdet, zikir, tefekkür, Allah ve Peygamber aşkı, Hâlisiyye kolunun ana prensiplerini teşkil eder. Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) tasavvufî fikirlerini, Dîvân-ı Hüdâyî, Vasiyyetnâme adlı eserlerinde görmek mümkündür. Ayrıca hulefâsına ait eserler ve icâzetnâmeler Hüdâyî ekolü hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır. Sûfinin vazifeleri, manzûm bir dille, Ömer Hüdâyî Baba Vasiyyetnâmesi'nde anlatılmıştır. Sağlam bir itikat, kitap ve sünnete bağlılık, zikir, müridin gönlüne yönelmek ve benliğin eritilmesi, vâsiyyetnâmede işlenen temel konulardır. Bu çalışmamızda, Vasiyyetnâme sâdeleştirilerek, içeriğindeki temel tasavvufî kavramların detaylı îzâhı yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Kâdiriyye, Hâlisiyye, Ömer, Hüdâyî.

ABSTRACT

Sufism is nothing but the education and practice of morality, one of the three basic Islamic sciences. History of Sufism refers to the states of the the friends of God and the methods they use. In the history of Sufism, twelve basic Sufism schools have appeared. The school of Qadiriyya is one of them. Khalisiyye branch of the Kâdiriyya was widely developed in Anatolia by Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kovengî (1821/1905). Khalisiyya branch is the great and important branch among the Kâdiriyya branches. Khalisiyya branch has been founded in Kirkük by Abd al-Rahmân Khalis al-Kirkükî. Worship, dhikr, contemplating, God love, Messenger love, constitute the main principals of Khalisiyya branch. It is possible to see the Sufi ideas of Hacı Ömer Hüdâyî Baba in his works of Dîvân-ı Hüdâyî, Vasiyyetnâme. In addition, the works and diplomas of his caliphes provide detailed information about the Hüdâyî school. The duties of the Sûfi are explained in verse in Ömer Hüdâyî Baba's Vasiyyetnâme. A strong faith, devotion to the book and sunnah, dhikr, turning to the heart of the master and the melting of the self are the main topics covered in the Hudâyî's Testament. In this study, Vasiyyetnâme has been clarified and detailed explanation of the basic concepts of Sufism has been made.

Keywords: Sufism, Qadiriyya, Khalisiyya, Omer, Hudâyî.

1. GİRİŞ

Tasavvuf, ahlâk ilminin eğitimi ve uygulamasını konu edinir. Ahlâk ilmi, üç temel İslâmî ilimden birisidir. Diğer iki ilim ise, *akaid* ve *fıkıh* ilimleridir. İslâm tarihinde her üç ilimde de yüzlerce büyük âlimin yetiştiğini müşâhede ediyoruz. *Akaid* ilmi asıldır. İmanla ilgili konuları, detayları ile îzah eder. Doğru îtikâdi yanlışından ayırır. *Fıkıh* ilmi, muâmelât ilmidir. Dünyevî ve uhrevî her türlü muâmelâtın İslâmî hükmünü inceler. *Ahlâk* ilmi ise insanın *Allahu Teâlâ* ve *Allahu Teâlâ'nın* mahlûkatı ile irtibatında kalb âleminin takınması gereken en olgun tavırların yani güzel ahlâkın kazanılmasının metod ve uygulamasını

konu edinir. Güzel ahlâk denilince, *ahlâk-ı Muhammediyye* akla gelir. *Tasavvuf*, ahlâk ilminin eğitimi ve uygulamasına verilen terminolojik bir isimdir.

Tasavvuf, ahlâk ilmidir. Şu açıktır ki, *akâid* ve *fıkah* ilimleri, zâhiri hükümlere istinad ettiği halde, ahlâk, kalble ilgili bir ilimdir. Bu ilmin mütehasıslarının uğraş sahası insanın kalbi ve mânevi dünyâsıdır.

“Bir kimse zühd ve takvâ yoluna girdiği zaman ona zühd yoluna giren anlamında *mütezehhid* denir. O yolda ilerlerse ona *zâhid* denir. *Tasavvuf*, *Yüce Hakk*’a karşı doğru olmak, halk ile de güzel huylu geçinmektir. Bir kimse kendini zorlar ve evliyâ yoluna girmeye çalışır, bu yolu tutar ise bunun adına *mutasavvif* denir. O kendisini mânâ yoluna tam verirse ona *Sûfi* denir. *Sûfi*, nefsin âfetlerinden yana temizdir. Onun kötülüklerinden arınmıştır. Kendisini hakikatlerin kapısına bağlamıştır.” (el-Geylânî, 1303: II, 223-224; Necâtî, 2000a: 30)

Tasavvufa, zühd ve takvâ yolu da diyebiliriz. İsmi ne olursa olsun, *ahlâk ilminin* eğitiminin ve tatbikatının gâyesi, *Rasulullah*’ın (a.s.) ahlâkı ile ahlâklanmak yâni *Kur’an-ı Kerim*’i içtenlikle yaşayacak bir kemâl derecesine ulaşmak, *Allahu Teâlâ* dışındaki tüm alâkalardan kalb âlemini pâk eyleyip, her ân *Allahu Teâlâ*’nın huzurunda bulunmak gibi bir hâlet-i ruhiyyeye sâhip olmaktır. Bu sahada yetişmiş büyük velîler ve yazılmış pek çok eser mevcuttur. *Asr-ı Saâdet*, zühd ve takvâ hayatının en güzel şekilde yaşandığı bir zaman dilimidir.

“*Asr-ı Saâdet*’teki zühd ve takvâ hayâtı konusu incelendiğinde şu sonuçlara ulaşmamız mümkündür: *Asr-ı Saâdet*’te İslâmî ilimler tasnif edilmemişti. Ancak hayâtın içinde yaşanıyorlardı. *Rasûlullah* (a.s.), *ashâb-ı kirâma* (r.a.), tek tek zikir târif ettiği gibi onlara toplu halde *kelime-i tevhid* zikri de yaptırmıştır. *Sır ilmi*, zühd, takvâ ve diğer güzel ahlâklar olarak bütün *sahâbe-i kirâm*’ın (r.a.) hayatında yer alıyordu. *Sır ilmine* ulaştıran sohbet, zikir, ibadet, hizmet, muhabbet gibi pek çok unsur, *sahâbe-i kirâm* (r.a.) tarafından kâmil mânada ifâ ediliyordu. *Sır ilminin* meyveleri olan zühd, takvâ, kerâmet ve daha pek çok haller, *sahâbe-i kirâm*’ın (r.a.) ahlâk-ı hamîdesi arasında yer alıyordu. *Mescid-i Nebevî*’ye bitişik olan *Suffe*, ismi konulmamış olmasına rağmen, *sır ilminin* mektebi, dört yüz kişilik *suffe ashabi*, zühd ve takvâ yolunun öğrencileri, *Kâinatın Efendisi* (a.s.) ise bu mektebin mürşid ve muallimi idi. *Rasûlullah* (a.s.), *ashâb-ı kirâm*’ın (r.a.) rüyâlarını dinler, tâbir eder, netîceye göre onları irşâd ederdi. Bu metodu *mutasavvıflar* aynen kullanmıştır. *Rasûlullah* (a.s.), *ashâbından* her birine kendi hâlinin icabına göre bir zikir ve tesbîh tarif etmişti. *Rasûlullah* (a.s.), zikir meclislerinde bulunmayı temennî etmiş, *zikrullahı* en büyük ibâdet olarak *ashâbına* tavsiye buyurmuştu. *Rasûlullah* (a.s.), zikrin efdali *lâ ilâhe illallah*tır diyerek, *ashâbına* toplu halde *Kelime-i Tevhid*’i zikrettirmiş, ‘*Tevhid Kelimesi*’ni çok zikretmekle *imânınızı yenileyin*’ buyurmuştur. *Rasûlullah* (a.s.), zikir halkalarını, cennet bahçeleri olarak nitelendirmiştir. *Rasûlullah* (a.s.), her gün yüz kere *istiğfâr* ettiğini ifâde buyurarak, *ashâbına* da *istiğfârı* çoğaltmalarını tavsiye etmiştir.” (Necâtî, 2000a: 32)

Evliyâullah, *tasavvuf* yoluna giren Hak yolcularının irâdesini ve fikriyyâtını kullanabileceği sahanın *kesbiyye* sahası olduğunu belirtir. *Kesbiyye*, doğru bir akâid, muâmelat, ibâdet, zikir, *Allahu Teâlâ*’nın nimetleri üzerinde tefekkür etmek, nefisle mücâhede ve *Hakk*’a vuslat yolunda vesîlelere yapışmak gibi daha pek çok *Hakk*’a kulluk vâsitalarını öğrenmek öğretmek, uygulamak, uygulandıktan ibârettir. Bunlar, insanın fikrî ve bedenî olarak kudreti dâhilinde olan işlerdir. Bütün bunlar *kesbiyyedir*. İrâde bunlarda kullanılır. Beden, zihin ve hayâl gücünün sarf edileceği saha bu sahadır. *Allahu Teâlâ*’nın rızasını kazanmak *kesbiyye* ile mümkündür. Kula emredilen, *kesbiyye* olan amellerdir. Diğer bir saha ise *vehbiyye* sahasıdır. Bu sahada sadece *Allahu Teâlâ*’nın bahşettiği unsurlar yer alır. Bunlar çalışmakla, fikir yürütmekle, münâzara ve müzâkere ile ele geçen şeyler değildir. Bu sahada *kesbiyyede* olduğu gibi fikir kullanılmaz. Kullanılmasını yasaklayan velîler de vardır. *Tasavvufun* meyveleri olan ve sırf *Allahu Teâlâ*’nın vebh etmesi ile kazanılan bu mânevî haller aklın ve fikrin verâsındadır. Akıl ve fikir bu sahada kullanılırsa çoğu zaman sapkınlıklar ve *rızâ-yı İlâhîye* muhâlif durumlar zuhûr eder. *Vehbiyye* sahası kişiseldir. Keşif, kerâmet, hilâfet, teceliyât, vecd, şevk, merâtib-i mâneviyye, vahdet, kesret ve bunun gibi ahvâl-i mâneviyye sırf *Allahu Teâlâ*’nın ihsânı iledir. Kişilerin kendilerine mahsûstur ve herkese göre farklı bir mecrâda cereyân eder. Umumî hüküm taşımazlar. Bu sebepten, ‘*keşf esbâb-ı ilimden değildir*’ denmiştir.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba (k.s.) *Vasiyyetnâmesi*, tasavvufta *kesbiyye* olan ameller için çok açık bir örnek teşkil etmektedir. *O* (k.s.), vasiyyetnâmesinde ve divânındaki şiirlerinde, çoğunlukla *kesbiyye* üzerine vurgu yapmış, insanlara irâdelerini sarf etmeleri gereken hususlarda nasihatler vermiştir. *O’nun* (k.s.) ifâdelerinden hiçbirisi aklın verâsında değildir. *Allahu Teâlâ*’nın rızâsına götüren bu nasihatler mecmûasının sâdeleştirilerek umûmun istifâdesine sunulmasının pek çok fâideyi mücib olacağı îzâhtan

vârestedir. *O'nun (k.s.)* vasiyyetnâmesine ulaşabildiğimiz iki ana kaynaktan birincisi, hulefâsından *Muharrem Hilmi'nin (k.s.)* el yazısı ile günümüze kadar gelmiştir. İkinci kaynak ise, *Hacı Mustafa Hayri Baba Malatyevi'nin (k.s.)* el yazmaları arasında bulunan nüshadır. Bu nüsha, *Hilmî (k.s.)* nüshasına göre bazı yazım hataları düzeltilerek çalışmamıza esas alınmış, *Vasiyyetnâme* sâdeleştirilerek günümüz Türkçesine aktarılmıştır. *Vasiyyetnâme*'de işlenen konular, kaynak eserlerden faydalanılarak genişçe îzâh edilmiş, Hak (c.c.) yolu sâlikleri için, tasavvufî istilâhların mânâ derinliğinin kolay anlaşılabilir sâde bir üslûbla ele alındığı bir metnin oluşturulması amaç edinilmiştir. *Vasiyyetnâme* metninin sâdeleştirilmiş îzâhlı hâli, metin içinde işlenen farklı konulara göre bölümlendirilerek italik harflerle yazılmış, her bölümün arkasından, o bölümde işlenen tasavvufî incelikler için, *Hüdâyî'nin* en sağlam metod olarak ifâde ettiği, *Kâdiriyye* yolunun kurucusu olan *Abdülkâdir Geylânî'nin (k.s.)* eserlerinden, *Hâlisiyye* kolunun kurucusu, *Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî'nin (k.s.)* *Dîvânî*'nden, *Ömer Hüdâyî'nin (k.s.)* kendi *Dîvânî*'nden ve diğer kaynaklardan, *Vasiyyetnâme*'de işlenen konuları açıklayıcı alıntılar yapılmış, *Ömer Necâtî'nin* basıma hazırlanmış olan, *eş-Şeyh es-Seyyid Dede Osman Avnî Baba Rûhâvî (k.s.)* eserinden de önemli ölçüde istifade edilmiştir.

Tasavvufun ana gâyesi *nefs-i emmârenin* kötü ahlâkının, güzel ahlâka döndürülmesidir. Güzel ahlâkın ölçüsü ise, *Rasûlullah'ın (a.s.)* ahlâkı yâni *Kur'ân-ı Kerîm*'de emir buyurulan ahlâktır. *Resûlullah'ın (a.s.)* ahlâkı ile ahlâklanmak için, tasavvufî ekollerin metodları ile varlık, benlik ve enâniyyetin *Hakk'ın (c.c.)* muhabbetinde eritilmesi gerekmektedir.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba (k.s.) *Vasiyyetnâmesi*, *o'nun (k.s.)* *Dîvânî*'nin bir özeti gibidir. *Dîvânî*'ndeki şiirlerde işlenen tasavvufî düşünceler, *Vasiyyetnâmede* kısa ve öz olarak ele alınmıştır. Genel hatları ile bu temâları, *Allahu Teâlâ*'ya ilticâ, niyâz, istiğfâr, ibâdet, tefekkür, zikir, râbita, istimdât, *Allahu Teâlâ'nın* rızasını istemek, *o'ndan (c.c.)* gayrısından kalbi boşaltmak başlıkları altında toplayabiliriz.

İlticâ, niyâz, istiğfâr, istimdât, zikir, tefekkür, râbita, ibâdet, kalbi *Allahu Teâlâ'nın* gayrısından boşaltmak, *feyz-i ilâhîye* nâil olmak, *Allahu Teâlâ'nın rızâ-yı şerîfini* istemek gibi tasavvufî konularda nasihatler mecmûası olan *Vasiyyetnâme'nin* üslûbu sâdedir ve tasavvufî istilâhlardan büyük ölçüde uzaktır. *Mutasavvıfın* günlük ibâdet hayatına yön veren bir el kitabı mesâbesindedir. Bu yönüyle, avâm ve havâs herkesin müstefid olacağı bir tarzda kaleme alınan bu manzûm eser, *Hak (c.c.)* yolunun yolcuları için müteber bir rehber olmuştur.

Kâdiriyye yolunun, özellikle *Hâlisiyye şûbesinin* metodunu dile getiren *Vasiyyetnâme*'de, besmele, hamdele ve salvelenin akabinde, *Rasûlullah'ın (a.s.)* vasf-ı şerîfleri zikredilmiştir. *Hâlisiyye* silsilesinin büyüklerinden, *Abdurrahmân Hâlis'in (k.s.)* cediti olan *Mahmûd ez-Zengenî'nin (k.s.)* mürşîdi *Ahmed-i Hindî el-Lahûrî'nin (k.s.)* “zikreden kişinin her gecenin son üçte birinde uyanması gerekir” dediği ifâde edilerek *teheccüd namazının* *Hak (c.c.)* yolundaki önemi belirtilir. *Teheccüd namazından* sonra, kalbin tezkiye ve tasfiyesi için en önemli tasavvufî aktivite olan *râbitanın* yapılış şekli ve *râbitanın*, sâlik, *Resûlullah'a (a.s.)* ve *Allahu Teâlâ'ya* yaklaşırması, sâlikin benliğinin fenâ bulması îzâh edilerek, büyüklerin rûhlarından yardım istemek, *istiğfâr*, *İsm-i Celâl* zikri ve arkasından *Kelime-i Tevhîd* ile zikir konularına geçilir. *Hakk'a (c.c.)* vuslât hâline sâhip olmak için gerekli olan istiğfâr, râbita, zikirden sonra, *mutasavvıfın* gıybet etmemesi, dünyâ keşmekeşliğinden uzaklaşması, herkese ve her şeye iyi zan ile bakması, *Hak (c.c.)* yolunun metodunun bu olduğu, bu metod ile hareket edenin muhakkak *Hakk'a (c.c.)* vâsıl olacağı belirtilip, *Vasiyyetnâme'nin* son bölümünde, kişinin dâimâ nefsinin muhâsebe etmesi, *Hüdâyî (k.s.)* *ekolünde* metodun bu anlatılanlar olduğu, bu metoda uyulup, dışına çıkılmaması gerektiği vurgulanır. Evliyâullahın kabirlerinin ziyâreti konusunda, çok önemli bilgilerin yer aldığı bölümde, *Hüdâyî (k.s.)* şunları söyler: “Ben öldükten sonra himmet dilersen, ziyâret etmek için kabrime gel! Sağ yanıma otur! Boş durma ey cân! Başını kalbinin üstüne eğ! İki gözünü yumup seyrân eyle! Gönül gözü ile sen beni görürsün. O an dersini alırsın, Hüdâ'nın feyzi gelir mesrûr olsun. Hakk tecellî eyler, onu bulursun.” *Vasiyyetnâme'nin* son mısraları ise, *mutasavvıfın* içten bir yalvarışla *Allahu Teâlâ'dan* murâdını istemesini, *o'na (c.c.)* ilticâ edip sığınmasını, *Hakk'ın (c.c.)* aşkı ile yanıp benliğini yok etmesini, *Hak (c.c.)* ile beraber olmasını, *Hakk'ı (c.c.)* bulmasını tavsiye eder. “Cân u gönülden bir yalvarışla, Hakk'tan muradını iste. Hakikat yoluna gir, yoldan çıkma. Ey yâr! Hakk'ın rahmetine ilticâ et. İsteğin yerine gelir. Bunu inkâr etme. Allah ile beraber olma sarayına girersin. Rânâ güllerini kalbinde derersin. Hakk'ın aşkı ile yan, tâ ki yok olasın. Benliğin gitsin ve sen Hakk'ı bulasın.” (*Hüdâyî t.y.; Necâtî, 2000a: 22-24*)

2. HACI ÖMER HÜDÂYÎ BABA (K.S.) VE VASIYYETNÂME ADLI MANZÛM ESERİ

2.1. Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Hayatı, Tasavvufî Şahsiyeti ve Kâdiriyye Ekolü

Elazığ'da yetişen büyük mütefekkir ve mutasavvıf Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövenki (k.s.), Dede Osman Avnî Baba'nın (k.s.) hulefâ-i ızâmından ve ekâbir-i ricâl-i Kâdiriyyenin önde gelenlerindedir. 1821 yılı başlarında Elazığ'ın Mürü Karyesinde doğmuştur. Babası Kaymazzâdelerden İbrâhîm Efendi'dir. Gençlik yıllarında Ku'ân-ı Kerîm, Delâil-i Şerîf ve velîlerin dualarını okumaya devâm etmiş, sâlih insanların büyüklerinin sohbetinde bulunmakla kalbinde ilâhî aşk ateşi tutuşmuştur. Arapgir'li Ömer Rûhânî'nin (k.s.) ilm-i bâtın halkasına dâhil olup seyr u sülûkunu tamamlayan Hacı Ömer Hüdâyî (k.s.), önce Elazığ'ın Perçenç Köyüne, oradan da Kövenk köyüne gelip yerleşmiş orada bir tekke inşâ etmiştir.

Hilmî (k.s.), *Kutbu'l-Ârifîn, Gavsü'l-Vâsılîn, Mürşid-i Âzam ve Pîr-i Mufahham Olan, Tarîkat-ı Âliyye-i Kâdiriyye Hulefâsından ve Harput Velâyet-i Celîlesi Eşrâfından Seyyid Şeyh Hacı Ömer Hüdâyî Kudûse Sırrahu'l-Âlî Hazretleri'nin Tercüme-i Hâli ile Menâkıb-ı Celîleleri* adlı yazma eserinde onu şöyle anlatır.

“Hacı Ömer Hüdâyî Baba (k.s.), çok zikir yapmaya ve huzûr-ı karara o kadar sa'y ve ikdâm eylemiş ki tasarrufât-ı hâsse-i Rabbâniyyeye mazhar olmuş, *Kâdir ve Kayyûm olan Allahu Teâlâ'nın* vehb etmesi yolu ile feyzyâb olarak ledün ilmlerinin kapılarını açmış olmakla, *Nebî Hızır Aleyhisselâm* ile mânen görüşmüş, *Merv'de Ebâ Müslim Teberdar'da, Hızır aleyhisselâm* ile zâhiri mülâkata vaad ile emr u işâret alarak hemen *Merv'e* doğru yola çıkıp *Merv'e* ulaştıkları zaman, *Hızır Aleyhisselâm* ile zâhiren görüşme şerefi ile müşerref olup, esnâ-yı ifâzada *Hızır Aleyhisselâm, Cenâb-ı Şeyhin (Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.))* fem-i saadetlerine (mübârek ağızlarına) bir nefha üflemiş olmakla ledünni ilim kapılarının mânen açılması günbegün hâsil olmuştur.” (Hilmî, 2007a, 3a; Necâtî, 2000a: 41)

“Dergâhına hergün yaklaşık ikiyüz-üçyüz civarında ziyaretçi ve sâlikan gelip sohbetlerinden istifade ederlerdi. Herkesin haline göre kelâm eder, katı kalbleri yumuşatır, *Hakk'a* (c.c.) çekerdi. *Hacı Ömer Hüdâyî (k.s.), Arapkirli Ömer Ruhânî'den (k.s.)* hilâfet aldıktan sonra da ziyaret ve hizmetlerine, *Ömer Rûhânî'nin (k.s.)* irtihallerine kadar devam etmişlerdir.” (Hilmî, 2007a: 4a-b; Necâtî, 2000a: 40)

“Yetiştirdiği birkaç arkadaşı ile birlikte Hacca gidip, dönüşlerinde, *Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî'nin (k.s.)* hulefâ-yı ızâmından *Urfa'lı Dede Osmân Avnî Baba'nın (k.s.)* yanında birkaç gün ikamet etmiş, *Dede Efendi (k.s.), Hacı Ömer Hüdâyî'ye (k.s.)* hilâfet verip, *Kâdiriyye* hırkasını giydirmiş, *Anadolu'da Hâlisiyye'nin* neşri ile görevlendirmiştir.” (Hilmî, 2007a: 6a; Necâtî, 2000a: 42)

Kâdiriyye ekolü, *Abdulkâdir Geylânî (k.s.)* tarafından tesis edilmiştir. *Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.)* tasavvuf ilmindeki seçkin vasıfları, bu ekole, diğerleri arasında farklı özellikler sağlamıştır.

Abdülkâdir Geylânî (k.s.), tasavvuf tarihinde *Sultânü'l-Evliyâ (Evliyâların Sultânı)* ismiyle şöhret bulmuştur. *O'nun (k.s.)* hayatı, ilmi, mânevî şahsiyeti ve menkâbeleri tevâtür hâlinde sonraki nesillere ulaşmış, biyografisini içeren eserler vücûda getirilmiştir.

İbn-i Receb, Tabakât'ında der ki: “*Abdulkâdir Geylânî (k.s.)* asrının şeyhi ve en büyük âlimi, âriflerin önderi, şeyhlerin sultânı, tarikat ehlinin efendisi, dînin ihyâ edicisidir. Onun zamanında, *ehl-i sünnet itikâdi* nusret buldu. Dîne sonradan bir şeyler ilâve edenler ve nefislerine, hevâ ve heveslerine tâbi olanlar eriyip gittiler. Halleri, sözleri, kerâmeti, mânevî keşifleri şöhret buldu. Diğer İslâm beldelerinden *Bağdat'a* ondan fetvâ almak için geliyorlardı.” (et-Tâdifî, t.y.:7; Ömer Necâtî, 2000a: 30)

O'nun (k.s.), Bağdat'ı şerefleştirmesini, *İbn-i Cerîr*, şu dizeleri ile dile getirir: “Ey gelip de bizlere saâdet ve mutluluklar bahşeden göklerin rahmet bulutları ile kaplanmasına sebep olan, hidâyet meşalesi yakıp da her tarafı aydınlatan, *Irak'ın* kalbini diriltten muhterem zat! Şüphe yok ki, ayak basışınla, bulutlar yağmur boşaltmış, ölü yerleri yeşertmiştir. Taşlar birer inci ve dalgalar bal olmuştur. *Irak'ın* göğsünden tazelikler fişkırmış, *Necd'in* kalbinde ziyâlar görünmüştür. Nûrundan, doğuda şimşekler çakar, batıda celâdet yıldırımları her tarafı kasıp kavurur.” (et-Tâdifî, t.y.:4; Ömer Necâtî, 2000a: 32)

İmam Nevevî, Bustânü'l-Ârifîn adlı eserinde şöyle der: “Zamanında ilim başkanlığı ona verilmiş, büyüklerden birçokları *o'nun (k.s.)* elinde yetişmiş, *Irak'ın* ileri gelen velileri *o'na (k.s.)* intisâb etmiştir. Hâl ve kerâmet sâhiplerinden birçokları onun feyzinden feyzyâb olmuşlardır. Gerek veliler, gerek âlimler, *o'nun (k.s.)* çok değerli bir velî ve âlim olduğu konusunda söz birliği etmişlerdir. İhtilâflı meselelerde söz onun olurdu. Her taraftan âlimler ve halk toplulukları ziyaretine gelirdi. Gâyet güzel görünüşlü, şahsiyet sâhibi, tevâzuu bol, dâima güler yüzlü, ilmi ve akli yüce bir zattı. Mârifet ilminde onun pek nefis ve tesirli sözleri olmuştur. Eli açık olup gayet cömert idi. Hulâsâ, zamanında *o'nun (k.s.)* gibisine tesâdüf etmek çok zordu.” (et-Tâdifî, t.y.:8; Necâtî, 2000a: 32)

İbn-i Kesîr, Tarih'inde şöyle der: “Sünneti ve dîni ihyâ eden *Şeyh Ebû Sâlihîn oğlu, Ebû Muhammed Abdulkâdir el-Cîlî (k.s.)*, Bağdat'a geldi ve hadîs tahsîl etti. Hadîs ilminde yüceldi, hattâ hadîs, fıkıh, va'z ve hakikat ilimlerinde yed-i tûlâ sâhibi oldu. Onun yolu mükemmeldi. İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak dışında susmayı tercih ederdi. O halîfelere, vezirlere, sultânlara, kâdırlara, seçkin kişilere, halk tabakasından olanlara, dinleyicilerin huzurunda, minberlerde ve mahfillerde açıkça iyiliği emreder, kötülüğü yasaklardı. Zulme *Allah* rızası için karşı çıkar, kınanmaktan çekinmezdi. Onun zühdü çoktu. Hârikulâde halleri ve keşifleri vardı. Özetle büyük zâtların önde gelenlerinden idi. *Allahu Teâlâ* sırrını mukaddes kılımsın ve kabrini nurlandırısın.” (et-Tâdifî, t.y.:137; Necâtî, 2000a: 34)

En-Neccâr, Tarih'inde der ki: “*Ceylânî zâhid Ebû Sâlih bin Cengâdost'un oğlu İmam Abdulkâdir (k.s.)*, açık kerâmetler sâhibidir. *O (k.s.)* 488 yılında 18 yaşında Bağdat'a geldi. Fıkıh tahsîl etti. Usûl ve fûrû kitaplarını iyice öğrendi. Hadis dinledi.” (et-Tâdifî, t.y.:7; Necâtî, 2000a: 34)

El-Hâfiz Ebû Abdullah, Meşîhatü'l-Bağdâdiyye adlı eserinde der ki: “*O (k.s.)*, Bağdat'ta Hanbelî ve Şâfilerin fıkıh imamı idi. Büyük bir din âlimi idi. Fukaha nezdinde sözü geçerdi. İlim, ibâdet ve ictihâd aşığı bir zattı.” (et-Tâdifî, t.y.:7; Necâtî, 2000a: 34)

İbn-i Kudâme der ki: “561 yılında Bağdat'a girdiğimiz zaman, *Abdülkâdir'i (k.s.)* ilmin zirvesine yükselmiş olarak gördük. *O (k.s.)*, bildiğini tatbik ediyor, sorulan çetin soruları doyurucu tarzda cevaplıyordu. Ne kadar güzel huy ve vasıflar varsa sanki onda toplanmıştı. *Ondan (k.s.)* sonra onun gibisine hiç rastlamadım.” (et-Tâdifî, t.y.:6; Necâtî, 2000a: 34)

Şeyh Muvaffak der ki: “Ben ve *Hâfiz Abdulganî, Şeyhulislâm Abdulkâdir'in (k.s.)* elinden hırkayı aynı anda giydik. *Ondan (k.s.)* fıkıh okuduk, hadîs dinledik. Sohbetinden son derece yararlandık.” (et-Tâdifî, t.y.:6; Necâtî, 2000a: 34)

Hâfiz Zeynuddîn, Tabakât'ında der ki: “*Abdulkâdir Geylânî (k.s.)* asrının velîsi, âriflerin pîri, meşâyihın sultânı, ehl-i tarîkın seyyîdidir. Herkes tarafından hüsn ü kabûl görmüştür. Sözlere, kerâmet ve keşifleri kısa zamanda her tarafa yayılmıştır.” (et-Tâdifî, t.y.:7; Necâtî, 2000a: 34)

“*Abdülkâdir Geylânî (k.s.)*, tasavvuf yolunun en büyük Pîrlerinden birisi olmanın yanında, zamanının en kâmil müderrisi, fıkıh, hadis, tefsîr âlimi idi. *Onun (k.s.)* bu mümtaz mevkiisini pek çok ulemâ eserlerinde ifâde etmişlerdir. *Abdülkâdir Geylânî (k.s.)* on üç ilim ve fûnûndan bahs ve tekellüm ederlerdi. Medreselerinde tefsîr, hadîs, mezheb, hilâfdan ders verirler, talebeleri ile müzâkere ederlerdi. Akşam ve sabah tefsîr, ilmi hadîs, mezheb, hilâf, usûl ve nahv okunur idi. Öğleden sonra yedi kırâat üzere *Kur'ân-ı Kerîm* okurlardı.” (Hasbî, 1300: 54; Necâtî, 2000a: 32)

Muhammed Bahâuddîn (k.s.) Farsça bir şiirinde şöyle der: “Her iki âlemin sultânı *Şah Abdülkâdir*'dir. Evlâd-ı Âdem'in serveri *Şah Abdülkâdir*'dir. Arş'ın, Kürsî'nin, Kalem'in hem Güneş'i hem Ay'ı. Nûr-ı âzâmdan bir kalb nûru *Şah Abdülkâdir*'dir.” (el-Geylânî, 1276: 1; Necâtî, 2000a: 35)

İbni Kudâme onu şöyle tavsîf eder: “*O (k.s.)*, orta boylu, zayıf bedenli, geniş göğüslü, siyah ve uzun sakallı, kaşları birbirine yakın, bazen hafif bazen gür sesli, ilimde ve vefâkârlıkta kadri yüce bir velî idi.” (et-Tâdifî, t.y.:6; Ömer Necâtî, 2000a: 30)

Şâir Nâbî, onun için şu kasîdeyi kaleme almıştır: “*H. Pîr'in (k.s.)* mânevî tasarrufunun sırası geldiğinin haberi, semâların üzerinden verilmekte. *O Zât'ın (k.s.)* devletinin dâiresi, semâlara sığdırılmaz. *O'nun (k.s.)* yücelik tasarrufunun kutlu ayağı, Allah (c.c.) dostlarının cümlesinin boynunda bir övünç kaynağıdır. *Muhyiddîn İbnü'l- Arabî (k.s.)*, ‘*Fütûhât-ı Mekkiyye*’ adlı eserinde, *Mushâf-ı Şerîf* içindeki ‘*ve hüvel kâhîru*’ âyet-i celîlesinin mânasında *H. Pîr'e (k.s.)* bir işâret bulunduğunu yazdı. *O'nu (k.s.)*, ‘*Abdülkâdir*’ diye isimlendirdiler. *O (k.s.)* feleği tasarrufu altına aldı. Öldükten sonra da hayatında olduğu gibi onun himmetinin eseri tasarruf ederek imdâda yetişir. Yardım istenirse muhakkak imdâdı erişir. Kâmillerin içinde, *Hazret-i Şeyh'in* özelliği budur. *Kutbiyyet, gavsîyyet, ferdiyât* makamlarının üçünün de kendisinde cem olmasıyla onun yücelik otağı üç sûtûn üzerinde durmaktadır. *O'nun (k.s.)* hatırlanması ile bedende ki tüyler bile tâze hayat bulur. *O'nun (k.s.)* şevketi, şerefi, şanı başkasına benzemez. Ey *Nâbî! H. Pîr (k.s.)* eğer bir nazâr eylesen dünyâya ve âhirete ait işlerinin hepsi tamam olur.” (Ruhâvî, 1392: 21; Necâtî, 2000a: 6)

O (k.s.), Bağdat'ta mânevî bir işâretle ile “*benim bu ayağım bütün evliyânın boynu üzerindedir*” diyerek yüce mevkiisini izhâr buyurmuştur. *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi*'nde, *Rufâiyye* yolunun pîri olan *Ahmed er-Rufâi'nin (k.s.)*, Bağdat'tan kilometrelerce uzakta keşif yolu ile bu kelâmı işitip ‘*başımın üstüne*’ diyerek boynunu eğmesi vâkiası şöyle anlatılır.

“İsnâd-ı sahîh ile bazı ashâb-ı Şeyh Ahmed er-Rufaî’den mervîdir ki: bir gün makâmında câlis iken inihfâd-ı rakabe idüp ‘alâ re’si’ buyurdular. Sebebinden pürsân olanlara, elân Şeyh Abdülkâdir’den Bağdat’ta ‘kademî hâzihî alâ rakabeti külli veliyyillâh kelâmı sâdir oldu’ deyu inâre-i kânûn-i cevâb itmişler, tahkîk-i târih olundukta hengâm-ı şeyhe mutâbık gelmiştir.” (Kerkûkî, 1302: 20; Necâtî, 2000b:29)

Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövenki (k.s.), bir kasîdesinde, Abdülkâdir Geylânî’den (k.s.), şöyle istimdâd etmiştir:

“Yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ben, sana bağlandım, senin yoluna girdim. Sen, benim elimden tut, destgîrim ol yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ah! Ne kadar çalıştım ise, kabr-i şerîfine süz sürmeye, bir yol bulamadım, bir çârem olmadı. Ne edeyim! Ayrılığının derdini çekmeye takatim kalmadı. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Gerçek âşıklar, Allahu Teâlâ’nın sevgisinden başkasını ne etsin. Senin bu mübârek yoluna girenler mânâ âleminin inci ve mercanlarını toplarlar, Allah Teâlâ’nın sevgisini elde ederler. Çünkü Senin bu mübârek yolun, tâ merdlerin pâdişâhı olan İmâm Aliyyü’l-Mürtezâ’ya (k.v.) ulaşır. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ey Hak yolunun yolcusu! Allah Teâlâ’nın emrinden gâfil olma, o emirleri yerine getir. Dünya işlerine de fazla dalma. Bu mübârek yola aşksız olarak girenler, yolda birer birer dökülür, Allah Teâlâ’ya vuslat edemezler. Bu yolda aşk gerektir. Bu mânevi yolda, yol kesen harâmiler vardır, bazı yolcuların bütün mânevi kazançlarını alıp giderler. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Ey tâlib! Bu sözlerim gerçektir, buna inan! Âhîret âlemine göçme vakti yaklaştı, bu gaflet uykusundan uyan artık! Bu mübârek yolun eşîğine baş koyanların, kalblerinden dünyâ sevgisini çıkarıp atması gerekir. Sen, benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî! Varsın, isteyen cennet arzusu ile Hakk’a kulluk yapsın. Benim kulluktan maksadım ise Allahu Teâlâ’nın Dîdârî’ni ve Cemâlî’ni müşâhade etmektir. Sen, benim elimden tut, destgîrim ol yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî!” (Hüdâyî, 2007a: 5a-b; Necâtî, 2000a: 28)

Bu şiirde Hüdâyî’nin (k.s.), “Çünkü Senin bu mübârek yolun, tâ merdlerin pâdişâhı olan İmâm Aliyyü’l-Mürtezâ’ya (k.v.) ulaşır. Sen benim elimden tut, yâ Hazret-i Abdülkâdir Geylânî!” mısraları, Evliyâların Pâdişâhı İmâm Aliyyü’l-Mürtezâ’nın (k.v.) velâyet yolunun reîsi ve Rasûlullah’a (a.s.) açılan kapı olduğuna, Abdülkâdir Geylânî’nin (k.s.) ise İmâm Aliyyü’l-Mürtezâ’ya (k.v.) vekâleten kıyamete kadar gelecek olan bütün mü’minlere Hak (c.c.) yolunda vâsîta ve mürşîd olduğuna, tasarrufunun devamlı bulunduğu, bu iki büyük zâtın mânevî terbiyesinden geçmeden Hakk’a (c.c.) vâsîl olunamayacağına dâir işâretleri taşır. Geylânî’nin (k.s.) kasîdelerinde geçen şu mısralar, kendi lisanlarından bunu doğrulamaktadır.

“Hiç bir âlim yok ki benim ilmimle bilgin olmasın, Hiç bir sülûk eden yok ki benim usûl ve prensiblerimle hareket etmesin.”

“Öncekilerin güneşleri kayboldu, bizim güneşimi ise yüce felekler üzerine ebedîdir, batmayacaktır.” (el-Kâdirî, t.y.: 58; Necâtî, 2000a: 35)

“Ben, hakîkaten varlığın kutuplarının kutbuyum, diğer bütün kutuplar üzerinde izzet ve hürmetim vardır. Şiddet ve zorluklarda bize tevessül et! Sana himmetimle yardımcı olayım.”

(el-Kâdirî, t.y.: 45; Necâtî, 2000a: 35)

Kâdiriyye ekolünde Hâlisiyye kolunun müessisi Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî (k.s.) Türkçe bir gazelinde Kâdirî topluluğunu şöyle vasıflandırmıştır:

“Kâdirî topluluğu velâyet ülkesinin şâhidir. Kâdirî topluluğu aşk yolunda kerâmet sâhibidir. Cümle tasavvuf ehli, aşk elinden hâli perişân bülbüllerdir. Kâdirî topluluğu onlar için hoş bir bağıdır. Bunlar Sultan Abdülkâdir’in (k.s.) eteğini tutmuşlar. Kâdirî topluluğu hidâyet lütfuna erişmişlerdir. Gavs Muhyî’-d-Dîn (k.s.), Nebî’nin (a.s.) dînini ihya eylemiştir. Kâdirî topluluğu, risâlet dîninini parlıtıdır. Kâdirî topluluğu, ‘Küntü kenzen’ kapısını, ‘Men aref’ anahtarı ile açan velâyetin şâhidir. Ey Hâlis! Hiç düşünmeden, o topluluğa var dâhil ol! Kâdirî topluluğu emîndir ve emânete sâhiptir.” (el-Kerkûkî. 1284: 64; Necâtî, 1985, 72)

Kerkûkî’nin (k.s.) Farsça bir gazeli, Abdülkâdir Geylânî’nin (k.s.) tasavvuf ilmindeki mevkîsine şu şekilde vurgu yapar:

“Burası, evliyâ burçlarının ayı olan Abdülkâdir Geylânî’nin (k.s.) makâmıdır. Burada, Hüdâ’nın Zâtı’nın kudret güneşinin nurları parlar. Abdülkâdir Geylânî’nin (k.s.) nefesinin, Hz. İsâ (a.s.) gibi Rûhu’l-Kuds ile kuvvetlendirilmesi imkânsız değildir. Çünkü Abdülkâdir Geylânî (k.s.), Hz. Mustafâ Aleyhisselâm’ın dîninini güçlendiricisi idi. O’nun (k.s.) irşâd ışığı, imkân karanlığının gecesinde, Hak yolunun yolcularına,

yol göstericidir. *O'nun (k.s.)* hüküm ayı, sonsuza dek, tutulmaz. Çünkü o ay, ışığını, yaratılmışların en hayırlısı olan *Muhammed Aleyhisselâm'a* has olan güneşten almaktadır. *O (k.s.)*, açılan kudret elidir. Kuvveti, *Kâdir olan Mevlâ'dandır*. *O'nun (k.s.)* elinin kabzasında, âlem kanatsız ve ayaksız serçe kuşu gibidir. Ne zaman ki *o'nun (k.s.)* güneşi, velâyet burcundan doğdu, her velînin keşif ayı, o güneşin ışığında süha yıldızı gibi kayboldu. *O'nun (k.s.)* kerâmetleri tevâtür hâline ulaştığından, her kim ki *o'nu (k.s.)* inkâr ederse, *enbiyâyı (a.s.)* inkâr etmiş gibi olur. *O'nun (k.s.)* fermânı karşısında, Hâkan, hâkir bir köledir. *O'nun (k.s.)* ihsânının kapısında, Kayser, hâkir ve fakîrdir. *O'nun (k.s.)* cömertlik sofrası her muhtâca açılmıştır. *O'nun (k.s.)* himmetinin makâmı, şâhın ve yoksulun sığınacağı yerdir. Celâl tecellîsinin nûrlarına, *o'nun (k.s.)* rûhundan başkası tahammül edemez ki *o'nun (k.s.)* kuvveti, *Mustafâ Aleyhisselâm'ın* feyzindedir. Süt emme çağında oruçlu bulunması, akıl sâhipleri nezdinde, *o'nun (k.s.)* şânının yüceliğine, çok parlak bir delildir. Ey Pâdişâh! Senin lütuf feyzini *Hâlis'in* gönlüne dök ki, O, bütün varlığı ile sizin dergâhınızın kölelerindedir.” (el-Kerkûkî, 1284: 32-33; Necâtî, 1985: 31)

Kerkûkî (k.s.), *Nûr Ali'nin (k.s.)* Farsça bir gazeline yazdığı muhammesde de aynı temayı işler:

“*O şeyhin (k.s.)* yolunda kurbânım, *o pîrin (k.s.)* kapısında bekçiyim, *Gavs-i Geylânî'nin (k.s.)* bendesiyim ve ben *o'nun (k.s.)* himmetinin gulâmiyim ki *o (k.s.)*, *Cebrâil (a.s.)* arada vâsita olmadan, peygamberin yaptığı işi yapar.” (el-Kerkûkî, 1284: 53-54; Necâtî, 1985: 89)

Burada, anlatılmak istenen, *Cebrâil'in (a.s.)* sâdece peygamberlere elçi olarak geldiği, *Rasûlullah (a.s.)* ile peygamberliğin sona erdiği, ancak *Rasûlullah'in (a.s.)* vekilleri olan ulemâ ve evliyânın, *Cebrâil (a.s.)* arada vâsita olmadan, irşâd görevini yerine getirdikleri konusudur.

Geylânî (k.s.), kendisini şöyle vâsif eder:

“Ey oğul! Sen öldükten sonra ancak beni görür ve anlarsın. Sen öldüğün zaman beni sağında ve solunda görürsün. Seni sırtıma alır gezdiririm. Sana sıkıntı verecek şeylerden seni uzaklaştırırım. Hattâ senin kurtuluşun için dilenirim bile!” (el-Geylânî, t.y.: 195; Necâtî, 2000a: 96)

“En az beş yüz kişi, önümde *İslâm Dîni'ni* kabul etti. Yirmi binden fazla kişi, tevbe edip kalbini *Allahu Teâlâ'ya* döndürdü ve kötü işlerini terk etti. Bütün bu olanlar, benim değildir. Bunlar, *Peygamber Efendimiz'in (a.s.) Rûhâniyyeti'nin* bereketi ile olmuştur.” (el-Geylânî, t.y.: 145; Necâtî, 2000a: 97)

Abdülkadir Geylânî'nin (k.s.) Mürşîdi, *Ebu Sa'id Mübârek el-Mahzûmî'dir (k.s.)*. *Mahzûmî (k.s.)*, evliyânın ekâbiri, esfiyânın bürhânı, âriflerin kıdvesi, sâliklerin zübdesi, ulûm-i zahir ve bâtınîyi câmi bir pîr-i tarikat ve vâkıf-ı râz-ı hakikat olup, *Şeyh Ebu'l-Hasan Hakkâri (k.s.) Hazretleri'nin* en kamil hulefâsından idi. *Hz. Hızır Aleyhisselâm* ile çok sohbetleri olup *Hanbeli Mezhebine* mensûbdu. *Ebu Said el-Mahzûmî'nin (k.s.)*, *Bağdat'ta*, *Babül Ezc* denilen yerde bir medresesi vardı. Sonra bu medrese *Hz. Gavsul Âzâm'a (k.s.)* verildi. *Hz. Gavsul Âzâm (k.s.)* orada ders vermeye başladı. Medrese, insanlara yeterli gelmeyince dışarıdan bazı yerler ve binalar bu medreseye ilave edilerek genişletildi. Yeni medrese 528 yılında tamamlandı. Ve *o'nun (k.s.)* ismi ile anılmaya başlandı. Diğer ülkelerden birçok âlimler, sâlihler gelip ondan ilim dinlediler, ders aldılar. İlmin her dalında yararlı bilgiler edinip yurtlarına döndüler. (Necâtî, 2000a: 105)

Abdülkadir Geylânî'nin (k.s.) çocukları:

Şeyh Seyyid Abdü'l-Vehhab, *Şeyh Seyyid Abdü'r-Rezzak*, *Şeyh Seyyid Şemsü'd-din*, *Şeyh Seyyid Seyfû'd-din*, *Şeyh Seyyid Ebu Bekir Abdü'l-Aziz*, *Şeyh Seyyid Şerafe'd-din İsa*, *Şeyh Seyyid Fazıl Abdü'l-Cebbar*, *Şeyh Seyyid İbrahim*, *Şeyh Seyyid Muhammed*, *Şeyh Seyyid Abdullah*, *Şeyh Seyyid Yahya el-Fakih*, *Şeyh Seyyid Musa*, *Şeyh Seyyid İsa*, *Seyide Fatuma'dır*. (Necâtî, 2000a: 105)

Hz. Pir'in (k.s.) meşhûr olan çocuklarının hepsi âlim, fakîh ve muhaddis idiler. Mübârek babalarından ve devrin en önde gelen ulemâsından ilim ahz eden bu zevât-ı kirâm, hayatları boyunca, *Hz. Pir'in (k.s.)* tasavvuf yolunu neşrederken, *o'nun (k.s.)* ilim mirasının da lâyıkyı vechile temsilcisi olup, fıkıh ve hadis ilminde zamanlarının ileri gelen ulemâsı arasında yer aldılar. İnsanlara fıkıh ve hadis ilmi öğrettiler. Tasavvuf tarihçileri, *Kadirî yolu'nun*, ekseriyyetle *Hz. Pir'in (k.s.)* çocukları vasıtası ile yayıldığını ifade etmektedirler. Bu âlim ve mutasavvıf zâtların varlığı, *Kadirî yolu'nun*, zâhir ve bâtın ilimlerinin en üst seviyede tedris edildiği ilâhi bir medrese olduğunu vâzıh bir şekilde göstermektedir. Bu zâtların her biri, farklı *Kadirîyye* kollarının günümüze kadar ulaşmasına vâsita olmuştur. *Hâlisiyye* kolu, *Seyyid Abdurrezzâk (k.s.)* vâsıtası ile, *Abdülkadir Geylânî'ye (k.s.)* bağlamaktadır.

Hâlisiyye kolu, *Kâdiriyye* ekolü içinde önemli bir yere sâhiptir. *Kerkûk*'te *Abdurrahmân Hâlis Kerkûki* (k.s.) tarafından tesis edilen bu kolun *Anadolu*'da neşri büyük ölçüde *Dede Osmân Avnî Baba Rûhâvî* (k.s.) ve o'nun (k.s.) halifesi *Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövengî* (k.s.) vasıtası ile olmuştur.

Büyük mutasavvıf, edip *Ziyâeddîn Abdurrahmân Hâlis Kerkûki* (k.s.), 1212 yılında, *Kerkûk*'te doğmuş 1275 yılında aynı yerde vefât etmiştir. *Abdulkâdir Geylânî*'nin (k.s.) menkıbelerini anlatan Arapça *Behcetü'l-Esrâr* adlı eseri, babası, *Şeyh Ahmed*'in (k.s.) emri ile 19 yaşında *Türkçe*'ye tercüme etmiştir. Eserin uslûbu incelendiğinde, *Hâlis*'in (k.s.) daha genç yaşlarda zâhir olan edebî şahsiyyetini ve bu tercüme ile *Türk Dili*'ne ne büyük bir edebî hizmet bahşettiğini görmek mümkündür. Eser, *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi* adı ile, 1302 yılında, İstanbul, Mahmud Bey Matbaasında basılmıştır. *Hâlis*'in (k.s.) diğer eserleri, *Dîvân*'ı ve *Kitâbü'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerîf* adlı eseridir. *Kitâbü'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerîf* ve *Hâlis Dîvânı*, eski Bağdat vâlisi Reşîd Paşa'nın oğlu Rüşdi Bey mârifeti ile İstanbul Rızâ Efendi Matbaasında, 1284 yılı Zilhicce ayında, aynı kitapta basılmıştır. Eser, Hacı Molla Sâdik'in oğlu Muhammed Ali'nin ta'lik yazısı ile dir. *Kitâbü'l-Meârif fî Şerh-i Mesnevî-i Şerîf*, *Celâlu'd-Dîn Rûmî*'nin (k.s.) *Mesnevîsi*'nin ilk 18 beytine, Farsça yapılan manzûm şerhten ibârettir. *Mesnevî*'nin ilk 18 beytinin en güzel Farsça manzûm şerhlerinden biri olan eser, bir dîbâce ve bir mukaddime ile başlamış, bir hâtîme ile sonlandırılmıştır. Dîbâcede eserin yazılış sebebi belirtilmiş, mukaddimedede, şerhde açıklanan tasavvufî mânâların özü verilmiştir. Hâtîmedeki övgü, dua ve niyâz ile eser tamamlanmıştır. *Hâlis* (k.s.) *Dîvânı* ise *ilâhî aşkı* ve *vahdeti* en güzel şekilde anlatan eş'âr-ı Fârisiyye'nin mecmûdudur. Her iki eserin de *Türkçe* tercümesi yapılmıştır. (Necâfî, 1985a.)

Osmanlı şeyhu'l-İslâmlarından *Haydârîzâde İbrâhîm Efendi*'nin *Tasavvuf Cerîde-i Usbüyyesi*'nde, *Hâlis*'in (k.s.) biyografisini kaleme almıştır.

“*Şeyh Ahmed Tâlibânî*”nin oğlu olan *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri*, 1212 târihinde, *Kerkûk Kasabası*'nda, madde âleminin şerefini artırmış, 63 yıl yaşadıkdan sonra değerli bir misâfiri olarak bulunduğu şu geçici dünyâyâ, 1275 târihinde vedâ ederek, yüce cennetlere giriş kapısı olarak kabul ettikleri, hakikat feyizlerinin yeri olan dergâhında toprağa verilmiştir.

Bu tasavvuf yolu silsilesinin kurucusu, *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri*'nin şerefli cedleri, *Tâlibânlı Şeyh Mahmûd Hazretleri*'dir ki, yaşadığı asrın kutuplarından olan *Hintli Şeyh Ahmed*'den feyz almış tasavvuf yolunun tanınmış büyüklerindendir. Adı geçen aile, aslen *Zengine* aşiretinin reislerinden buldukları halde *Kerkûk*'e bağlı *Tâlibân* köyünde oturmuş olduklarından dolayı *Tâlibânlı* şöhretiyle tanınmışlardır.

Şeyh Abdurrahmân Hazretleri, nûru bütün âleme yayılan, *Hazret-i Muhammed'e* (s.a.v.) ait özelliklerden tam anlamıyla pay sâhibi olan kâmil ve âriflerden olması sebebiyle, sûfilerin yüksek ve derin düşüncelerine daldıkları zaman, gayretinin büyüklüğü ve mânevî halleri o kadar yücelirdi ki, lâhut âlemine ait hakikatleri anlatan lisanları, *Ben öyle bir kuşum ki benim ötüşüm, her akşam ve seher vakti arşın dâmindan gelir* diyerek, âriflere yakışan bir övünme ile şakır, bir olgunluk derecesine ve bir yüce makama yükselirdi.

Dostları ile bir mecliste sohbet esnâsında dahî, o kadar hoşgörülü, tatlı dilli, düzgün ve açık lisanlı olur, fikir ve vicdân hürriyetine o kadar sâhip bulunurdu ki, *Ey Urîfî! İyi ve kötü insanlarla öyle yaşa ki öldükten sonra, Müslüman seni zemzemle yıkasın, hintli yaksın* ahlâk kuralını benimsediği her hâl ve davranışından anlaşılırdı.

Her sabah ve akşam, hakikat yolunun dergâhının sofrasında, ihsânlardan kismetini alan birkaç yüz fakîrin arasında, Müslümân olmayan milletlerden dahî, bir çok ihtiyaç sâhibi bulunurdu. Hattâ bir gün o fakîrlerin arasında bulunan bir Mecûsi gezginin, kendisine ait dînî töreni, dergâhın içinde yerine getirdiği, şeyhin bazı bağlıları tarafından görülerek, hakkında, dergâhtan kovma ve azarlama gibi bir işe girişilmişse de, *Şeyh Abdurrahmân Hazretleri* buna engel olmuştur. *İfâdelerimiz çeşitli, senin hüsnün ise tektir. Hepsi, bu cemale işâret ediyor.*

Hele soyluluk ve el açıklığında, *Nazar sahiplerinin yanında, Süleymân'ın mülkü hiçtir, belki Süleymân, mülkten âzâde olan kişidir* sözlerine tam uygun olup, onun yanında dünya ile ilgili mal ve süslerin zerre kadar üstünlüğü ve değeri yoktu. Çok kereler, iyilik ve bağış eteğini arayıp bulma ümîdi ile, yüksek huzurlarına yüz süren ihtiyaç sahiplerine verecek para bulunmadığı zamanlar, dünyaya ilgisine sebep olarak gördüğü elbiseden bile vazgeçerek bağış buyururlardı.

Bulduğu, Hakk'ı bilme yolunun süslenme sebebi ve belki de tamamlayıcısı olan şiir sanatında dahî, son derece güçlü idi. Şiirlerinin toplandığı, *Hâlis Dîvânı* adlı kitabın okunup incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, şiir sanatında en çok, *Mevlânâ Celâluddîn-i Rûmî*, *Nur Ali* ve *Mağribî* gibi tasavvuf ehli şairlerin en büyüklerinin tuttıkları yola bağlı kalmayı daha çok tercih etmiş olduklarından dolayı, inciler saçan şiirleri

baştan başa hakîkatin manevî hazzı ile doludur. Bereket ve mutluluk sebebi olsun diye o nefis şiirlerinden birkaç mısra aşağıda verilmiştir:

Her nereye baksam, gerçek maksadım senin yüzündür, fakat gözyaşı ile dolu iki gözümde senin hâyâlından başka bir şey bulamam. Hangi toprağa ibâdet maksâdıyla alnımı koysam, taptığım ve maksâdım sen, varlığım ve secde ettiğim sensin, ister Mescid-i Aksa'da, isterse, deyr-i ruhbanda olayım.

Geçenlerde, Bağdat'taki tekkesinde dünyadan göçen ve Osmanlıca'da *Nefî*, Farsça'da *Firdevsî* ve *Kâânî* gibi usta şâirlerin şiir sanatındaki güç ve kuvvetlerini, eserlerinde hakkı ile göstermeyi başarmış olan meşhûr şâir *Şeyh Rızâ Efendi, Abdurrahmân Hâlis Hazretleri*'nin şerefli oğullarındandır.

Hazret-i Pîr'in güzel söz söyleme sanatı, rahmetli *Şeyh Rızâ Efendi*'ye geçtiği gibi, fazîlet ve irşâd makamı da, hâlâ hayatta olan ve soyu temiz çocuklarının yaşça ve fazîletçe büyüğü ve en olgunu olan *Şeyh Ali Efendi Hazretleri*'ne nasîp olmuştur. Allahu Teala, onun uzun ömrü ile Müslümânları faydalandırsın. *Muhakkak bu yavru da o aslandıdır.*

Şiir söyleyişindeki âşıklara ait incelik ve hoşgörülü güzelliği ile edebiyatçıları gerçekten kendisine âşık etmiş olan ikinci oğlu rahmetli *Şeyh Abdulkâdir Efendi, Hazret-i Pîr*'in dünyâ işlerine karşı hoşgörüsünün biricik temsilcisidir dense yeri vardır.

Kısaca sözü, insanlık kitabının hangi bir sayfasına getirirsek, *Şeyh Abdurrahmân Hazretleri*'nin sıfatlanmış oldukları ahlâkla ilgili fazîletlerini, hakkı ile açıklayabilmek imkânsız olması nedeniyle, kendilerinin hakikat âleminin ne kadar büyük bir kâmil eri olduğunu anlayabilmek için, zamanın âlimlerinin en ileride bulunanlarından ve edebiyatçıların en büyüklerinden bulunan *Berzençli Kâdı Hüseyin*'in, *Abdurrahmân Hâlis Hazretleri* hakkında görüş ve duygularını açıklayıcı olmak üzere, *Kerkük*'ten *Süleymâniye*'ye yazıp düşüncelerini güzel ve noksansız bir şekilde dile getirdiği mektûbunun aşağıdaki paragrafını kendime delil olarak alıyorum:

Gördüğümüzü Gördük! Tekkenin baş köşesinde bir pîr oturuyordu. Dervişlik makâmında sanki bir emîr idi. Cemâlinden bir ışık saçılmış, yanındakiler o nûrla aydınlanmışlardı. O, baştan ayağa, Zühre yıldızı gibi nûrdur, sanki bütün sürûrun özü odur. Derdi olan, eğer yüzünü görse, can ü gönülden sevince gark olur. Ay elinde bir kâse, onun dergâhında, onun dervişleri gibi ışığını ondan alıyor. Bu gün dost düşmân nezdinde ortaya çıktı ki, tâlibânın şeyhidir o. (Necâtî, 1985b)

Dede Osmân Avnî Baba Rûhâvî (k.s.), Hâlis'in (k.s.) en önde gelen hulefâsındandır. *Hâlisiyye* kolunun *Anadolu*'ya giriş kapısıdır. *Urfa*'da *Mevlîd-i Halîl (a.s.) Dergâhı*'nda, 70 yılı irşâd ile geçen bereketli ömürleri, 1300 Hicrî yılında nihâyete ermiş, ruh-i pür fütûhları ravza-yı cinâna pervâz eylemiştir. Mezkûr dergâhtaki küçük kabristanda, dedesi *Dervîş Eyyûb el-Kâdiri (k.s.)*, babası *Ebdâl Muhammed el Kâdiri (k.s.)* ve büyük kardeşi *Seyyid Eyyûb el-Kâdiri*'nin (k.s.) yanına defnolunmuştur. *Kümmelîn-i Kâdiriyyeden* pek çok zât yetiştirmiş olan *Dede Osmân Avnî Baba Rûhâvî*'nin (k.s.), önde gelen hulefâsından biri de, makalemize konu olan *Vasiyyetnâme*'nin sâhibi, *Kövenkli Hacı Ömer Hüdâyî Baba*'dır (k.s.).

Hâlisiyye kolunu *Anadolu*'da neşreden *Hacı Ömer Hüdâyî (k.s.)*, güler yüzlü, mütevâzi, çok cömert bir zattı. Bütün nâsa maddî ve mânevi ihسانlarda bulunurdu. Mübârek nazarlarına mazhâr olanların onun cezbesine kapılmamaları mümkün değildi. Devlet ricâli, halli zor müşküllerini gelip ona danıştırdı. *Hacı Ömer Hüdâyî (k.s.)*, *Kövenk*'te insanların irşâdî ile meşgul olmuş, güzel huyu, takvâsı, kerâmetleri ile şöhret bulmuş çok sayıda kâmil insan yetiştirmiştir. *Ahmet Cemâlî (k.s.)*, *Hamza (k.s.)*, *Hüseyin Visâlî (k.s.)*, *Kürklü Hacı Muhammed (k.s.)*, *Göllü Mustafa (k.s.)*, *Îzûlu Muhammed Emîn (k.s.)*, *Muharrem Hilmî (k.s.)*, *Abdullah Fahrî (k.s.)* önde gelen hulefâsı arasındadır. *Hacı Ömer Hüdâyî (k.s.)* türbesinin bahçesinde bulunan oğlu *Ahmed Cemâlî*'nin (k.s.) kabir taşında ise "*Hulefâ-yı Kâdiriyye'den Şeyh Ahmed Efendi'nin Rûhuna Fatîha, 5 Şubat 1309*" yazılıdır.

Hilmî (k.s.), *Ömer Hüdâyî Baba*'nın (k.s.) ikâmet ettiği *Kövenk*'ten bir başka köye veya bir şehre gidecekleri zaman şöyle hareket ettiğini yazar:

"Evvela *O Devletlü Mürşîd-i Âzam ve Pîr-i Mufahham Efendimiz Hazretleri*, müzeyyen ve âlâ bir ata binerlerdi. Önünde muntazam iki sancakkeş olup biri sağ diğeri sol tarafında bulunurdu. Bunların da önünde yirmiden fazla mazharcı ve iki çarpâne ve bunların da önünde yirmiden fazla teberdâr bulunurdu. Ve onların da önünde, *Hacı Ömer Baba*'nın (k.s.) Şeyhi *Ömer Rûhânî Arapkîri (k.s.)* tarafından verilen ve bâtin teberi namını alan ve namlusu bir buçuk metre uzunluğundaki teberi taşıyan teberdâr vardı. Cümle taç ve giysiler aynı şekilde olarak muntazam bir yürüyüşle giderlerdi. Ve *Hacı Ömer Hüdâyî Baba*'nın (k.s.)

arkasında, hulefâsından kemâl sahibi, sözü doğru *Hüseyn Visâlî Hazretleri* (k.s.) sağında ve *Hamza Baba* da (k.s.) solunda ve bunların arkasında, ikibini aşkın müridânı olup cümlesinin başlarında tek tip yeşil sarılı sivri külâhlar ve aynı sûrette yeşil hırkaları giymiş oldukları halde muntazam yürüyüşle giderler idi. Ve dört bir yandan koşup gelen iki üç bin ziyaretçi de bunlara katılarak hemhâl ve hemâvâz olurlar idi. Özetle mazharlar çarpâne muntazam sûrette çalınarak, bu büyük kalabalık, toplu halde hemâvâz bir sadâ ile *Hay Hay, Hay Allah* esmâ-i şerife-i İllâhiyyeyi zikr ve tilâvet ederek gidecekleri yere varırlar idi.” (Hilmî, 2007a: 8a; Necâtî, 2000a: 43-45)

O'nun (k.s.) günümüze kadar ulaşan emanetleri arasında bulunan tesbihler, taçlar, külâhlar, mühürler ve kullandığı bazı eşyalara ait resimler, *Rasûlullah*'ın (a.s.) ve *Ashâb-Bedr*'in (r.a.) bazılarının mübârek isimlerinin yazılı olduğu varaklar, *Kövenk*'te *Küllîye-i Hüdâyî*'de sergilenmektedir. Tâcı, dört dilimli olup, her bir diliminde *Allah*'a (c.c.) vuslatın merhaleleri olan “*şeriat, tarikat, hakikat, marifet*” yazılıdır. Mühürlerinin biri üzerinde *Ashâb-ı Kehf*'in isimleri olan *Yemlîhâ, Mekselînâ, Meslînâ, Mernûş, Debernûş, Şâzenûş, Kefeştatayyûş, Kitmîr* isimleri yazılıdır. *Ömer Hüdâyî*'ye (k.s.) âit el yazması varaklarda, *Rasûlullah* (a.s.) başta olmak üzere, *Ashâb-ı Bedr*'in (r.a.) bazılarının mübârek isimleri, duâda vesîle kılınma şeklinde bir üslûp ile yazılıdır. *Küllîye-i Hüdâyî*'de bulunan bu varakların dışında kalan ve diğer *Bedir Ashâbı*'nın (r.a.) isimlerinin yazılı olduğu varaklar muhtemelen kaybolmuştur. “*Allahümme ve es'elüke bi seyyidinâ Muhammedin el-Muhâcirî Sallelahu Aleyhi ve Sellem ve bi seyyidinâ Ebî Bekr el-Muhâcirî radiyellahu Teâlâ anhu ve bi seyyidinâ Sa'd Mevlâ Hâtib el-Muhâcirî radiyellahu anhu ve bi seyyidinâ Sa'd ibni Havle el-Muhâcirî radiyellahu anhu ve bi seyyidinâ Sa'd bin Hayseme el-Evsî radiyellahu anhu ve bi seyyidinâ Sa'd bin er-Rebî el-Hazrecî radiyellahu anhu ve bi seyyidinâ Sa'd bin Zeyd el-Evsî radiyellahu anhu ve bi seyyidinâ Umeyr bin Harâm el-Hazrecî radiyellahu anhu, ve bi seyyidinâ Umeyr bin Hümâm el-Hazrecî radiyellahu anhu ve bi seyyidinâ Umeyr bin Âmir el-Hazrecî radiyellahu anhu ve bi seyyidinâ Umeyr bin Avf el-Muhâcirî radiyellahu anhu ve bi seyyidinâ Avf bin el-Hâris el-Hazrecî radiyellahu anhu ve bi seyyidinâ Umeyr bin Mâbed el-Evsî radiyellahu anhu ve bi seyyidinâ Umeyr bin Ebî Vakkas el-Muhâcirî eş-Şehîd radiyellahu anhu.....*” Büyük velîler, *Ashâb-ı Bedr*'in (r.a.) isimlerini zikrederek, onları vesîle kılarak *Allahu Sübhânehu ve Teâlâ*'ya dua ederlerdi. *Ömer Hüdâyî*'ye (k.s.) âit yazma metinlerde de bu uygulamayı görüyoruz.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.), *Dîvân-ı Hüdâyî* ve *Vasiyyetnâme* adlı iki eseri, *Hilmî*'nin (k.s.) elyazması ile günümüze kadar gelmiştir. *Hilmî*'nin (k.s.), kendi eseri olan *Makâmât*'da verdiği silsileler şöyledir:

“*Bu fakîr-i pür taksîr Muharrem Sirri ibni Ahmed Hüdâyî-i Harputi, usûl-i zikir ve tarikat-ı alîyye-i Nakşibendîyyeyi Şeyh Hacı Ömer Hüdâyî-i Harpûti'den* (k.s.), *o da Ömer-i kebîr-i Rûhânî-i Arapgîri'den* (k.s.), *O da Hayyât Muhammed Vehbî-i Erzincânî'den* (k.s.)... almışlardır.” (Hilmî, (t.y.):67)

“*Bu fakîr-i pür taksîr dahî usûl-i zikir ve tarîk-i Kâdiriyyeyi, Şeyh Hacı Ömer Hüdâyî'den* (k.s.), *o da Seyyid Dede Osman Rûhâvî'den* (k.s.), *o da Abdurrahman Hâlis'ten* (k.s.).. almışlardır.” (Hilmî, (t.y.):50)

Kürk Beldesi'nden *Hacı Muhammed Baba* da (k.s.), *Hüdâyî Baba*'nın (k.s.) önde gelen hulefâsından olup, *Malatyalı Hacı Mustafa Hayri Baba*'nın (k.s.) müşîdidir. Evliyânın büyüklerinden ve *Kâdiriyye* ricâlinin önde gelenlerinden olan *Hacı Muhammed Baba* (k.s.), *Hazar Gölü* kenarında bulunan *Kürk* isimli beldede şuhûd alemine şeref vermiş, bu sebepten *Kürkî* şöhreti ile tanınmıştır. Babası, *Gafuroğullarından Ahmed Ağa*'dır. Asrının en büyük kutbu *Kövenkli Hacı Ömer Hüdâyî Baba*'nın (k.s.) cemâl alemine göçmesinden sonra mânevî bir işaretle *Hicaz*'a gitmiş, *Medine-yi Münevvere*'de Hz. *Resulullah*'a (a.s.) kurbîyetle, kulluk deryâsına müstağrak olmuşlardı. Vazîfesi bitince tekrar *Kövenk*'e dönüp, azîz müşîdlerinin dergâhında hakikat yolunun feyzlerini neşr buyurmuş, temiz ruhları naim cennetlerine kanat açınca kadar burada, nâsın irşâdı ile meşgûl olmuşlardı. *Hacı Muhammed Baba* (k.s.), 1929 yılında *Mevlâ*'nın yakınlık meclîsine rihlet eylemiş, ilahî lutuflara mahzar olmuş yüce ruhları ravza-yı cinâna uçmuştur. *Kövenk*'te müşîdidinin yanı başında bulunan nurlu kabirleri, aşk ve muhabbet erbâbının ziyaretgâhıdır. Ariflerin kâmillerinden ve *Kâdiriyye*'nin önde gelen müşîdlerinden olan *Hacı Muhammed Baba* (k.s.), *Abdülkâdir Geylânî*'nin (k.s.) irfân bahçesinde yetişmiş bir gül-i rânâ idi. *O* da (k.s.), müşîdi *Hacı Ömer Hüdâyî Baba* (k.s.) gibi on iki tasavvuf yolundan da irşâd makamını ahz etmişti. *O*'nu (k.s.) koklayan *Allah* (c.c.) âşıkları, nûrlu meclîslerine cân atıp, *o Hazret*'in (k.s.) hakikat kokusundan zevkyab ve sermest olmuşlardır. Kabirlerinin yanındaki kitabede:

“*Saâdetle gelen gelsin bu dergâh-ı refî' şâna, Maârif şem'ini yaksın, bu lâzımdır her insana*” yazılıdır.

Hacı Ömer Hüdâyi (k.s.), *Kövenk*'te, 1905 yılında vefât etmiştir. Kabir taşındaki kitâbenin sâdeleştirilmiş hâli şöyledir:

“Hakikat ilmine vâkif olan meşhûr pîr, *Hazret-i Şeyh Ömer Baba*'nın aydınlık kabri budur. Eğer feyzyâb olmak dilersen hiçbir şüphe taşımadan samîmi bir kalble ziyâret et. Ona bir *Fâtîha* hediye eden maksadına ulaşır. *O*'nu rahmetle anıp da her kim ki ondan yardım isterse, *şeyhin* himmeti ulaşır ve *Mevlâ*, o kişiye yardım eder. *Ne yazık ki, öğrencileri onun zikir halkasından ayrı düştü. Onun ayrılığı ile yanan gönüllerdeki ateş, onu ziyâret etmekle söner.* İki gözüme dolan kanla, onun vefâtına tarih düşürerek dedim ki, ‘*Ya Rabbî! Ömer Baba*'nın mekânı *cennet-i ulyâ* olsun. Sene 1322.” (Necâtî, 2000a: 21)

Muharrem Hilmi'nin (k.s.) yazma *Dîvânı*'nın başına, bu kitabenin *Harputlu Hacı Kerîm Efendî* tarafından yazıldığı, kitâbedeki: “*Dirîğa halka-i zikrinden ayrılmış mürîdânı, Firâkıyla yanan diller ziyâretle olur ifâ*” beytinin, *Kürklü Hacı Muhammed Baba (k.s.)* tarafından yazdırıldığı notu düşülmüştür. (Hilmî, 2012: 221).

2.2. Vasiyetnâme

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hacı Ömer Baba Hazretleri'nin nasîhat ve vasiyetidir.

Yâ İlâhî! Bismillâhirrahmânirrahîm diyerek başlıyorum. Sana lâyıki vechile hamd ve senâ olsun. Rasûlullah'a (a.s.), âline ve ashâbına da salât ve selâm olsun.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövenkî (k.s.), ulemâ ve evliyânın âdeti üzere, eserine besmele, hamdele ve salvele ile başlamıştır. *Vasiyetnâme* ile aynı yazma eser içinde bulunan *Hüdâyî Dîvânı*'nın giriş bölümünde, besmele, hamdele salveleden sonra, *Rasûlullah'ın (a.s.)* sahabe-yi kirâmı övülmüş, *Hulefâ-i Râşidîn*'in ayrı ayrı özellikleri vurgulanmıştır.

“Önce besmele ile başladım. Ey Bâri olan *Hüdâmız* bize inâyet et! Her iş Senin isminle tamam olur. Bizler gerek hâs ve gerek umum insanlar böyle inandık. Ey *Hudâmız!* Sınırsız hamd sana olsun. Bizi senin lutfundan ayrı bırakma! *Rasûlüne* de eksiksiz salât olsun. Kıyâmet gününde onu bize şefâatçi kıl! Onun âline, ashâbına, ona tâbi olanlara ve onun ahbâbına da salât olsun. Onlar ile dîn tam bir hayat buldu. *Hak Teâlâ*, onları bu ümmete imam yaptı. Onlara her kim uyarsa, *Hâlikımız*ın lutfundan ayrı düşmezler. *Muhammed (a.s.)* bu dînin serveridir. *Ebû Bekir de (r.a.)*, onun dînde mağara dostudur. *Ömer'in (r.a.)* bu dîni ilân eden olduğunu bil! *Osman da (r.a.)*, Kur'ân-ı Kerîm'i cem eden zâttır. *Alî (r.a.)*, her bir ilmin kapısı oldu. Geri kalan *ashâb-ı kirâm* da velî oldular. O Muîn olan *Allah Teâlâ* hepsinden râzı olsun. *Allah Teâlâ*'nın rahmeti hepsinin üzerine olsun. Ey *Samed* olan *Allahım!* Bizi cemâlinle şereflendir. Ey *Ehad* Olan *Allahım!* Dilerim ki lutuf eylesin. Bütün kardeşlerimle beni şâd kıl. İsyânımızı af edip bizi âzâd eyle. Hepimize lutfunla başarı ihsan et. Senin vereceğin başarı her konuda bizim refikımız olsun.” (Hüdâyî, 2007a: 1a; Necâtî, 2000a: 50).

Muhammed (a.s.) iki cihânın efendisidir. *Ve hem de âhir zamanın peygamberi olarak gönderilmiştir. O'ndan (a.s.) sonra peygamber gelmeyecektir. Azamet ve kudret sâhibi olan Allah Teâlâ'nın elçisidir. Ümmetine her ân şefâat etmektedir. Bunu inkâr etme!*

Allahu Teâlâ'ya inandım diyebilmek için iki cihânın efendisi ve son peygamber olan *Rasûlullah'a (a.s.)* inanmak şarttır. *Kelime-i tevhîd* bir bütündür. İman etmenin şartı, *Lâilâhe illellah Muhammedürrasûlullah Kelime-i Tevhîdini* inanarak söylemektir. Bu şehâdet kelimesini inanarak söyleyen, âhir zaman peygamberine ümmet olur. *O kutlu Peygamber Muhammed (a.s.)*, *Allahu Teâlâ*'nın izni ile ümmetine dünyâda ve âhirette şefâat eder, dua eder, onların af edilmesi için *Allahu Teâlâ*'ya yalvarır. Bunu inkâr etme!

Abdülkâdir el-Geylânî (k.s.), bütün eserlerinde, *Kitap ve sünnete* uymanın asıl olduğunu sık sık vurgulamakta, *kitap ve sünnete* ittibâ etmeden, *Rasûlullah'a (a.s.)* ve *Allahu Teâlâ*'ya vuslatın ve mânevî yakınlığın mümkün olamayacağını belirtmektedir.

“*Allahu Teâlâ'nın Elçisine (a.s.)* iyi ve doğru bir şekilde bağlanın. *O'na (a.s.)* bağlılık, demek *o'nun (a.s.)* getirdiklerine uymak demektir. *O'nun (a.s.)* emirlerini ne kadar iyi yaparsanız, uymanız o kadar iyi olur. Bu dünyâ âleminde *o'nun (a.s.)* emirlerini tutup yaptığı işleri yaparsanız, âhiret âleminde ona arkadaş olursunuz. *Allahu Teâlâ*'nın şu kelamını işitmediniz mi? “*Peygamber size neyi emretti ise onu yerine getirin, yasak ettiklerinden de kaçının.*” (Haşir, 59/7). Eğer böyle yaparsanız, *Rabbimize* yakınlık

kazanırsınız. Dünyada kalbinizle *Rabbimize* yakın olursunuz, öbür âlemde bütün varlığınızla cemâlini müşâhade edersiniz.” (el-Geylânî, t.y.: 116; Necâtî, 2000a: 96)

“Sizden birisi, zâhiri ilimle amel ederse, *Peygamber Efendimiz (a.s.)*, o kişiye bâtın ilmini öğretir. Kuşun yavrusunu beslediği gibi, *Peygamber Efendimiz de (a.s.)* o şahsın iç âlemini, hikmetleri ile besler. Bir kul *Peygamber Efendimiz’in (a.s.)* sözlerini tasdik edip getirdiği hükümler ile hayatına yön verirse, *Peygamber Efendimiz de (a.s.)* ona hikmetlerin kaynağını açar. Zaten bir kulun mânevî varlığının, hikmet âlemine yükselip, nasip almasına sebep olan şey, *Peygamber Efendimiz’in (a.s.)*, zâhirdeki kelâmı ile yani getirdiği dînin hükümleri ile hareket etmesidir.” (el-Geylânî, t.y.: 225; Necâtî, 2000a: 96)

“*Peygamber Efendimiz (a.s.)*, bizim önderimizdir. Bizi idâre eden büyüğümüzdür. *O (a.s.)*, bizim şefâatçımızdır. İlk yaratılan *o’nun (a.s.)* rûhâniyyetidir. İlk Peygamber ve ilk insan *Âdem’den (a.s.)* beri, gelen bütün peygamberler *(a.s.)*, bize *o’nu (a.s.)* takdîm etti, tanıttı. *O’nun (a.s.)* geleceğini bildirdi. *O’nun (a.s.)* takdîmi, kıyamet gününe kadar devâm edecektir.” (el-Geylânî, t.y.: 85; Necâtî, 2000a: 97)

Ömer Hüdâyî (k.s.), *Rasûlullah’in (a.s.)* ümmetine her an şefâat ettiğini belirttiikten sonra şunları söyler: *Ey cân! Rasûlullah (a.s.)* buyurdu ki: “Ümmetimin bilginleri benim getirdiğim dîni her ân ihyâ eder.”

Ey Cân! Rasûlullah’in (a.s.) ümmetinin bilginleri, *o’nun (a.s.)* getirdiği dîni her ân ihyâ eder. Onu tebliğ eder, anlatır, yüceltir ve *o’nun* yaşadığı gibi bu dîni yaşar ve yaşatır. İslâmı yaşarken *o’nun* sünnetini, sözlerini ve uygulamalarını örnek alır. Burada kast olunan bilginler, maddi ve mânevî ilimlerle mücehhez olan bilginlerdir. Onlar gönül ehlidir. Nefislerini her türlü kötü ahlâktan temizleyip, *Rasûlullah’in (a.s.)* ahlâkı olan ahlâk-ı Muhammediyye ile ahlâklanmışlardır. Onlar, *Rasûlullah’in (a.s.)* aşkı ile yanarlar. Dış görünüşlerini *Rasûlullah’in (a.s.)* sünneti ile süslerken iç âlemleri *o’nun (a.s.)* aşkı ile pürân olmuştur. İşte bu kâmillerden biri olan *Hüdâyî (k.s.)*, *Allahu Teâlâ’ya* şöyle niyaz etmektedir:

“*Yâ Rabbî! Beni Muhammed’in (a.s.)* aşkıdan uzak eyleme! *O’nun Kevser şarabından beni men etme!*”

Burada, *Kevser şarabından* iki farklı mânâ murad edilmiş olabilir. Birincisi, âhirette *Rasulullah’in (a.s.)* *Kevser havzından* içilecek ve bir daha susuzluk hissettirmeyecek olan su, ikincisi de, *Rasûlullah’in (a.s.)* kalb-i şeriflerinden silsile yolu ile gelen ilâhî feyz ve muhabbettir.

Rasûlullah (a.s.), insanlığa doğru yolu gösterdi ve dînin usûlünü tamamıyla öğretilip gitti. Ancak *o’nun dünyâda vekilleri çoktur. Buna inan ve sakın şüphe etme! Bu ümmet içinden nice veliler zuhûr etti. Bu ümmetten niceleri, onlar sâyesinde mânevî hayat buldu, ihyâ oldu, benliğinden arınıp Hakk’a vuslat etti.*

Rasulullah (a.s.), *Dîn-i Mubîn-i İslâmî*, tebliğ etmiştir. *Kur’ân-ı Kerîm’in* canlı örneği olarak dînin nasıl yaşanacağını, bütün yönleri ile insanlara öğretmiş ve cemâl âlemine göçmüştür. *O (a.s.)* göçtükten sonra, *o’nun (a.s.)* yaşadığı gibi *İslâm’ı* yaşayan, insanlara örnek olan vekilleri dünyâda çoktur. Buna inan ve sakın şüphe etme! Bu ümmet içinden pek çok evliyâ gelmiş, inananlara *Hakk’a* ulaşmanın yolunu göstermiştir.

Geylânî (k.s.), her devirde *Rasûlullah’ı (a.s.)* temsil eden *kırk zâtın* bulunduğunu, *Allahu Teâlâ’nın* onların duası ile yeryüzü halkından azâbı kaldırdığını, onların *Rasûlullah’in (a.s.)* vârisi olduğunu belirtir.

“*Yâ Rabbî! Kalbimizi, sana tevekkül ile, sana tâat ile, seni zikretmekle, seni tevhîd etmekle, sana muvâfakat etmekle dirilt! Kalbinde tevhîd ve tevekkül bulunan veliler olmasaydı, helak olurduz. Allahu Teâlâ* onların duası ile yeryüzü halkından azâbı kaldırır. *Peygamberlik* surette ref’ olmuştur ammâ peygamberliğin mânâsı kıyamete kadar devam edecektir. Her devirde, bu mânâyı devâm ettiren, *kırk kişi* bulunur. Onlar arasında öyleleri vardır ki, kalplerinde nübüvvet mânâlarından bir mânâ vardır. Onun kalbi, enbiyâdan birisinin kalbi gibidir. Onlar, *Allahu Teâlâ’nın* ve *Rasûlü’nün (a.s.)* yeryüzündeki halifesidir. *Peygamber Efendimiz (a.s.)* bunun için, ‘*Âlimler, peygamberlerin vârisleridir*’ buyurmuştur.” (el-Geylânî, t.y.: 157; Necâtî, 2000a: 95)

“*Kur’ân-ı Kerîm’in* ahkâmına göre yaşaman, seni *Kur’ân-ı Kerîm’in* bulunduğu makama yükseltir. *Peygamber Efendimiz’in (a.s.)* sünneti hareket etmen ise, seni, *o’nun (a.s.)* bulunduğu makama, *o’nun (a.s.)* huzuruna çıkarır. *Peygamber Efendimiz’in (a.s.)* Ruhâniyyeti, *Allahu Teâlâ’ya* ulaşmak isteyen yolcuların kalbinin çevresinde durur. Onların kalblerine ziynet verir. Onların sır alemleri, *o Ruhâniyyet* ile parlar. *Allahu Teâlâ’ya* yakınlık kapısını *o Ruhâniyyet* açar. *Allah’a (c.c.)* ulaşmak isteyen yolcuların dağılmış saçlarını *o Ruhâniyyet* düzeltip tarar. Onların kalbi ve sırrı ile *Hâlik-ı Zü’l-Celâl* arasındaki elçiliği *o Ruhâniyyet* yapar. *Peygamber Efendimiz’in (a.s.)* *Ruhâniyyeti’ne* bir adım yaklaşan, şükür etmelidir. *O’nun (a.s.)* *Ruhâniyyeti’ne* yaklaştıkça ibâdeti artmalıdır. Bundan gayrı şeylerle sevinmek isteyen isteyen, boş bir hevese kapılmış olur.” (el-Geylânî, t.y.: 76; Necâtî, 2000a: 95)

“Büyük velîlerin hepsi, *Peygamber Efendimiz'den (a.s.)* artan sofranın misâfiridir. *O'nun (a.s.)* içtiği ilahî aşk şarâbının arttığı ile doyarlar. O okyanustan bir damla, iç âlemlerini çoşturmaya, o lütuf ve ihsân dağından bir zerre mânevî varlıklarını yüceltmeye yeter. Çünkü bu velîler, *Peygamber Efendimiz'in (a.s.)* vârisleridir. Bütün varlıkları ile *o'nun (a.s.)* yoluna girmişler, varlıklarını *o'na (a.s.)* vererek, dînine yardım etmişlerdir. Onlar, yolunu kaybeden herkese, *Peygamber Efendimiz'i (a.s.)* gösterirler.” (el-Geylânî, t.y.: 184; Necâtî, 2000a: 95)

“Sözlerimi işitin! Ben, *Peygamber Efendimiz'in (a.s.)* ve *o'nu (a.s.)* halka *hâtemu'l-Enbiyâ* olarak gönderen *Allahu Teâlâ'nın* vekiliyim. *Allah'ım*, bana yardımcı ol! Bu işimde, senden af ve âfiyet istiyorum. İnsan ve cin şeytanlarının ve bütün mahlûkatın şerrinden beni esirge, âmîn!” (el-Geylânî, t.y.: 299; Necâtî, 2000a: 95)

İnsanın benliğini arındırıp onu olgunlaştıran pek çok metod vardır. Ancak bu yollar içinde en sağlamı Kâdirî yoludur.

İnsanın benliğini arındırıp onu olgunlaştıran pek çok metod vardır. Temelde oniki tasavvuf ekolü içerisinde şekillenen bu metodların her biri, Hakk'a ulaşmak isteyenlerin gönül âlemlerini ibâdet, zikir, rabîta, murakabe, mücâhede yoluyla mânevî kirlere temizleyip, ilâhî tecellilere hazırlamak için konulmuşlardır. Hepsi *sünnet-i seniyyeye* muvâfıktır. İslâm tarihi, bu farklı metodlarla yetişen kâmil velîlerin menkıbeleri ile doludur. Bütün bu metodlarda *Kitap* ve *sünnete* ittibâ, temeli oluşturur. Sağlam ve gerçek bir itikad, salih amel, ahlâk-ı hamîde yâni *Rasûlullah'ın (a.s.)* ahlâkı ile ahlâklanmak bu metodların, öğrencilerine vermek istediği ana meziyyetlerdir. Nihâî gâye ise, ebedî rızâ ile şereflenmektir.

Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) uyguladığı metodlardan biri olan, *Ömer Ruhânî Arapkîri'nin (k.s.)* benliği arındırma ve zikir metodu şöyledir:

“Hak yolu yolcusunun, gecenin son üçte birinde kalkıp tam bir huzûr ile *teheccüd namazı* kıldıktan sonra kibleye karşı oturup tam bir pişmanlıkla yirmibeş kere *estağfirullah* deyip bir *Fâtiha* üç *İhlâs* üç *salevat-ı şerîfe* okuyup *Peygamber Efendimiz'in (a.s.)*, âlinin, ashâbının, diğer enbiyâ ve evliyânın ruhlarına hediye edip beş dakîka kadar şeyhini râbîta etmesi gerekir. Râbitanın yapılış şekilleri çoktur. Örnek olarak şu şekiller verilebilir. *Hak* yolcusunun, iki gözünü yumup sanki şeyhin huzurunda oturup iki kaşı arasını gözlüyor gibi düşünerek nazar etmesi veyâ *Hak* yolcusunun kendi kalbini bir çanak, şeyhin kalbini de bir çeşme musluğu gibi farz edip çanağı musluğun önüne koyup musluktan çanağa ilâhî nurun akmakta olduğunu düşünmesi veyâ *Hak* yolcusunun şeyhin rûhaniyyetini nûrdan bir çadır gibi düşünüp içinde oturduğunu düşünmesidir. Bunlar içinde mürşidin seçtiği râbîta şekli hangisi ise onu yapmalıdır. Sonra sol memenin altında olan kalbe nazar ederek 5000 kere *Lafza-i Celâl (İsm-i Celâl, Allah İsm-i Şerîfi)* okur. Bunu okurken bütün eşyânın ve kendisinin dahî yok olduğunu, sadece *Hak Teâla'nın* var olduğunu düşünerek dilini üst damağına yapıştırıp kalben *Allah Allah* diye zikretmelidir.” (Hilmî, 2007b: 9a-b; Necâtî, 2000a: 40)

Metodların en sağlamı olarak vasiyyette ifâde edilen *Kâdirîyye* metodunu, *Hacı Ömer Hüdâyî Baba (k.s.)* öğrencilerine şu şekilde îzâh etmiştir:

“Her gece yarısında huzûr ve edeb ile kalkıp, *Peygamber Efendimiz'in (a.s.)* *sünnet-i seniyyesi* üzere abdest alarak on iki rek'at *teheccüd namazı* kıldıktan sonra kibleye yönelmiş olarak oturup bir *Fatiha-i Şerîfe* ile üç *İhlâs-ı Şerîf* ve üç *salevat-ı şerîfe* okuyup *Peygamberimiz Muhammed Mustafa Sallallahu Teâla Aleyhi ve Sellem Efendimiz'in Rûh-ı Şerîfleri'ne, âl ve ashâbına, Şeyh Abdülkâdir Geylânî Kudûse Sırrıhul Âli ve Şâh-ı Nakşibend* ile bütün *Pîrlerin* ve onlara bağlı olanların (*Allah Teâlâ* sırlarını mukaddes kılsın) ruhlarına hediye edip on beş dakîka kadar bu oturduğumuz şekilde beni *râbîta* et, sonra yüz *istiğfâr* ile yüz *salevat-ı şerîfe* ve üçyüz *kelime-i tevhîd* okuyup tamam ettikten sonra bir *Fâtiha*, üç *İhlâs* oku daha önce geçtiği gibi *enbiyâ* ve evliyânın ruhlarına hediye edip kalk. Artık gezerken, otururken, kalkarken abdestli ya da abdestsiz, dâima kalbinde *Allah Allah* de! Abdestli olsan daha iyi olur. Bu şekil üzere dersine devam et! Rüyâ görür isen kimseye söyleme, dâima sâlih insanlar ile otur, kimsenin işine karışma, hiç kimsenin hallerini merak edip araştırma, dâima nefsinin aksine hareket ederek, *Cenâb-ı Hak'*ın rızasını elde etmeye çalış! Dünya idaresi için de kendine bir iş bul, helal kazanç ile çoluk çocuğunun geçimini temin et! Kimseyi incitme, kapı komşuna yardım et, her işte doğru ol, kimsenin malına ırzına taarruz etme, her şeyde sabırlı ol, acele etme, evliyânın ruhaniyetlerinden yardım iste, dâima ruhaniyetlerine oku, dersine devam et, her an hafî zikir edip, namazlarını vaktinde kıl! Bizi unutma, biz de seni unutmayız. *Allah Teâlâ* yardımcın olsun ve *Hazret-i Pir-i Âzâm'ımız (Şah Abdülkâdir Geylânî (k.s.)* elinden tutsun!” (Hilmî, 2007a: 6b-7a; Necâtî, 2000a: 46)

Kâdiriyye yoluna girenlere, *Hacı Ömer Hüdâyî Baba (k.s.)* şöyle seslenmektedir:

Ey Kâdiriyye yoluna girenler! Bu yolun yolcularına en çok lâzım olan şey, Kâdiriyye yolunun prensiplerine riâyet etmek, onun kurallarını uygulamaktır.

Abdulkâdir Geylânî (k.s.) el-Gunye adlı eserinde *Hak* yolunun yolcusunun öncelikle sağlam ve gerçek bir itikada sâhip olmasının, *Allahu Teâlâ'nın* emirlerini yerine getirip yasaklarından sakınmasının gerekliliğini vurgulayarak şunları söyler: “Bu yolda başlangıçta olanlara vâcib olan sahih gerçek doğru bir itikaddır. Bu itikad, geçmiş *enbiyâ* ve *rasullerin* itikadıdır. *Ehl-i sünnet* olan geçmiş sâlihlerin itikadıdır. Sahâbenin, sahâbeden sonra gelen neslin, evliyânın siddıkların itikadıdır. *Ehl-i sünnet itikâdı*, *gunye* adlı bu kitabımızın başında anlatılmıştır. *Hak* yolunun yolcusu, *Kur'ân-ı Kerim'e* ve *Peygamber Efendimiz'in (a.s.) sünnetine* yapışması, *Kitap* ve *sünnet*teki emirleri yerine getirmesi, yasaklarından kaçınması gerekir. *Kur'ân-ı Kerim* ve *Peygamber Efendimiz'in (a.s.) sünnetini* kendine iki kanat yapar. Bu iki kanat ile, *Allahu Teâlâ'ya* ulaştıran yola uçar.” (el-Geylânî, 1971: II, 277; Necâtî, 2000a: 31)

“*Kalbimizin neşesi, Hindistânın Lâhûr şehrinden olan Pîrimiz Ahmed (k.s.), gecenin son üçte birinde, zikr eden kişinin uyanması gerekir demiştir.*”

Ahmed Hindî'l-Lâhûrî (k.s.), *Hâlisiyye* silsilesinde bulunan kâmillerdendir. *Hâlisiyye* silsilesini, *Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.)* halîfelerinden *Muhammed Emîn İzûlî (k.s.)*, verdiği bir icâzetnâmede şu şekilde belirtmiştir:

“*Ey kardeşler! Bilin ki: Şeyhim ve mürşîdim, Şeyh Ebu'l-Ahmed el-Hâc Ömer Hüdâyî el-Kövenki el-Harpûtî et-Tâlebânî'nin bana tevhdî telkin ettiği ve mütekaddim meşâyihin kisvesini giydirdiği gibi ben de Mustafa bin Ömer bin Halil'e, şeyhimiz ve mürşîdimiz, ilmi ile âmil âlim el-Fazıl el-Hâc Ömer el-Hüdâyî'nin (kuddise sirrahu'l-âli) emri ile kelime-i tevhdî telkin ettim ve meşâyih hırkasını giydirdim. Hüdâyî (k.s.) dedi ki: Ben, Şeyh Ziyâü'd-Dîn Tâcü'l-Ârifîn Rehavî'nin elinden kelime-i tevhdî ahz ettim ve meşâyih hırkasını giydim. Osman Ziyâü'd-Dîn der ki: Ben, asrında kutbu'd-devâir olan eş-Şeyh Abdurrahmân Tâlebânî'nin elinden, zikri ahz ettim ve hırkayı giydim, o da eş-Şeyh Ahmed Tâlebânî'nin elinden, o da eş-Şeyh Mahmud el-Kâdirî ez-Zengenî'nin elinden, o da eş-Şeyh Ahmed Ziyâü'd-Dîn Hindî Lahûrî'nin elinden, o da eş-Şeyh Muhammed b. Hüseyin el-Ezmirânî'nin elinden, O da eş-Şeyh Abdurrezzâk el-Hamevî'nin elinden, o da eş-Şeyh Abdurrahman Haselânî'nin elinden, o da, eş-Şeyh Burhanu'd-Dîn Zencerî'nin elinden, O da, eş-Şeyh Nuru'd-Dîn Şâmî'nin elinden, O da, eş-Şeyh Muhammed Ma'sûm el-Medenî'nin elinden, o da eş-Şeyh Osman el-Geylânî'nin elinden, O da, Cemâlî'l-İrak eş-Şeyh es-Seyyid Abdurrezzâk Geylânî'nin elinden, o da, es-Seyyid Hazret-i Gavsü'l-Âzam ve İmamı'l-Efhâm ve Mürşidü'l-Aktâb, Sâkinu'l-Bağdâd Abdülkâdir Geylânî'nin elinden zikri ahz etti ve hırkayı giydi.*” (İzûlî, 1909).

“*Ey Kâdiriyye yoluna giren! Sen de gecenin son üçte birinde huzûr ile uykudan uyan. Niyyetin Hakk'a yakın olmak olsun. Lâilâhe illallah tevhdî kelimesini aşk ile söyleyerek abdest al! Abdest alırken abdestin sünnetlerini ve edeblerini de gözet. Bu şekilde abdesti tamamla. Ey cân! Kendine, Hakk'ı zikredip tefekkürü dalacağın boş bir yer seç! O yere gidip seccâdeni ser ve Allahu ekber diyerek namaza başla! Namaz kılarırken, Allah Teâlâ'dan gayrı olan her şeyi kalbinden, düşüncelerinden uzaklaştır. Varlık ve benliğinden tamamen sıyrılarak Allah Teâlâ'nın huzuruna çık. Bu hal ile on iki rek'at teheccüd namazı kaldıktan sonra Hakk'a yalvararak niyazda bulun! On iki rek'at teheccüd namazı kılmak mümkün olmazsa, iki rek'at kılarak Hakk'a kulluk eyle! Allah Teâlâ'ya seni af etmesi için dua et ki o yüce yaratıcı senin günahlarını bağışlasın.*”

“*Peygamber Efendimiz (a.s.)* bir kudsî hadîs-i şerîfinde, *Rabbu'l-Âlemîn'nin* kelâm-ı âlisinden şöyle buyurmuştur: *'Farzları edâdan sonra, kulum bana nâfile ibâdetlerle yaklaşır. Bana yaklaşıncaya o kulumu severim, o kulum benimle iştir, benimle görür, benimle tutar.'*” (el-Geylânî, t.y.: 121; Necâtî, 2000a: 95)

“*Ey kerem ve fazl sâhibi! Ben günâhkâr ve mücrim bir kulum, elimi açıp dâimâ lutfunu ve fazlını isterim. Kötü arkadaşlara uyup cürm ve hata işledim. Nâdim olup ağlarım hem de ümidimi kesmem. Sâilim, kapına geldim, bu kusur dolu kulunu red etme! Cürmüm büyük olsa da yine kapından gitmem. Ey Kerim olan Rabbim, senden her ne isterlerse verirsin. Ama ben başkasını neyleyeyim. Ben dîdârı seyretmek isterim. Merhamet edip aşkının şarâbından bir yudum ihsân et! Şüphesiz ki aşk kılavuz olmaz ise benim işim bitmez. Aşk hırkasını giyenler yâr ile sohbet ederler. Onlar hem makbûl bir kul hem de büyük bir feyz sâhibi olurlar. Ey çâresiz kalanların yardımcısı, medet eyle, elimi tut! Sen ki günâhları af edensin, kapımı*

terk etmem. Ey *Hüdâyî!* Ümidini kesme, sakın durma, huzûr et! Ey muhterem! Aşk kâsesinden içip dâimâ mest ol!” (Hüdâyî, 2007a: vr. 9a-b; Necâtî, 2000a: 56)

“Ey Ğafûr olan *Rabbim!* Merhamet et, isyânıma bakma! Ben, cürmümü itirâf ederek Sübhânıma geldim. Senin şânına lâyük olan ihsânı vererek, lutfunla cürmümü defter-i dîvânıma yazdırma! Ben âciz ve çâresiz biriyim, ağlayarak kapına geldim. Sana vuslat etmeyi bana ve kardeşlerime kolay eyle! Ey *Hüdâyî!* *lemyezeli!* Kime gidip yalvarayım. Senden başka hiç kimsenin gücü bana dermân olmaya yetmez. *İhlâs* Sûresi içinde *Ehad* İsm-i Şerîfini okurum. Can ve bedenime cehennem şiddetini hiç gösterme! *O Habîbin* hürmetine bütün günâhlarımdan geç! Ey *Perverdikârim!* Ah u efgânıma merhamet et! Kusurlarımıza perde çektin de sen bizi halka rûsvâ etmedin. Onun için yüzü kara olarak *Rahmânıma* geldim. *Hüdâyî,* *o Habîbin* ile sana tevessül etti. Çünkü, *Muhammed Aleyhisselâm,* Sultânıma vesîlemdir.” (Hüdâyî, 2007a: vr. 10a; Necâtî, 2000a: 57)

“*Teheccüde kalkmak sana zor gelirse, sakın ibâdeti terk edip de tasalanma! Sabah namazından önce ya da sonra namazda oturur gibi kibleye karşı otur. Allah Teâlâ’dan gayri her şeyi kalbinden çıkar at! Böylece rûhun yüceliklere ulaşsın. Yirmi beş kere estağfirullah okuyarak Ey günâhları bağışlayan Allahım, günâhımı affet diye yalvar. Sonra bir Fâtîha, üç İhlâs, üç salevât oku. Bütün bunları dikkatlice icra et!*”

“*Yâ Râb!* Senin Hazretinden başkasına bir yol yoktur, senin dergahından başka sığınılacak dergâh yoktur, her ne kadar benim günâhım kaf dağı kadar olsa da, senin rahmetin ve ihsânının önünde saman çöpü kadar değildir.” (Kerkûkî, 1284: 57; Necâtî, 1985: 58)

“*Bir Fâtîha, üç İhlâs, üç salevâtın sevâbını Muhammed Mustafâ’nın (a.s.) temiz rûhuna, ehl-i beytinin, safâlı ashâbının, Abdulkâdir Geylânî’nin ruhlarına ve Hacı Ömer Hüdâyî’nin rûhuna hediye et!*”

Allahu Teâlâ’ya dua ederken vesîleye sarılmanın çeşitli yolları vardır. Onun dostlarının rûh-ı şeriflerine okuyup istimdât etmek de bunlardan biridir. *Abdulkâdir Geylânî’nin (k.s.)* dualarında *Hakk’a (c.c.)* tevessülün çeşitli örneklerini görmek mümkündür.

O (k.s.), hulefâ-i râşidîn ve ehl-i beyt-i Rasûlullah (a.s.) ile Hakk’a tevessül ederdi:

“*Yâ Rabbî!* Azîz Kitâbın’la, Kerîm Nebin olan *Efendimiz Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve o’nun (a.s.)* yüce şerefi ile, babaları *İbrâhîm (a.s.) ve İsmâîl (a.s.)* ile, arkadaşları, *Ebu Bekir (r.a.), Ömer (r.a.), Zinnûreyn Osmân (r.a.),* ve onun âli *Fâtîmâ (r.a.) ve Alî (r.a.)* ve bu ikisinin çocukları *Hasan (r.a.) ve Hüseyin (r.a.)* ile ve amcası *Hamza (r.a.), Abbâs (r.a.)* ve iki zevcesi *Hatîce (r.anhâ.), Âişe (r.anhâ.)* ile sana tevessül ediyor, senden istiyor ve sana yöneliyoruz.” (El-Füyûzatü’r-Rabbâniyye, 150; Necâtî, 2000a: 35)

“*Yâ Rabbî!* *Muhammed Sallallahu aleyhi ve Sellem ve Ebûbekir Sıddîk Radyallahu Anh* hürmetine, kaza ve kaderinde bana lutfunda bulun, benden darlığı gider, tâkat getiremeyeceğim şeyi bana yükleme!” (el-Kâdirî, t.y.: 133; Necâtî, 2000a: 27)

“*Yâ Rabbî!* *Güzel isimlerinle sana sığınıyor, sana tevessül, teveccüh ve tazarru ediyorum.*”

(el-Kâdirî, t.y.: 62; Necâtî, 2000a: 27)

“*İşleriniz hakkında hayrette kalıp âcizliğe düştüğünüzde kabir ehlinde yardım isteyin*” hadîs-i şerîfinin şerhinde, *Sadreddîn-i Konevî (k.s.)* der ki: “*Bil ki Allah Sübhânehu ve Teâlâ terbiyesini tamamlayıp kemâle ulaşan velî kulunun kalbine tecellî buyurur, nüzûl eder. O velî kulun kalbi Rabbu’l-Âlemîn’in tecellî buyurduğu bir mekân bir kabir hâline dönüşür. Bu velî kul kabir ehli gibi olur. Din ve dünyâ işleri konusunda hayrete düşen bir şahıs, ondan yardım isterse, hayretinden onu çıkarma ve işini tamamlamada ona yardım eder, anla!*” (Konevî, 1324: 47; Necâtî, 2000a: 28)

“*Hacı Ömer Hüdâyî’nin (k.s.) hayâlini kalbine nakşet. Onun sîmasını hayâlinde canlandır. Hayâlinde teşekkül eden sîmasında iki kaşının arasına düşüncelerini yönelt. Kalb gözünle bak. Onunla diz dize oturduğunu düşün ve kaşlarının arasına kalben yönelip teveccüh et. Bunu yaparken onun kâmil bir Allah dostu olduğuna inanarak sâdik ol. Hacı Ömer Hüdâyî’nin (k.s.) rûhaniyetinden yardım iste. Eğer böyle yaparsan onun sana yapacağı dua ve kalbini sana çevirmesi ile ilâhî feyz kalbine ulaşır. Bu şekilde yarım saat veya bir saat kadar dur! Hacı Ömer Hüdâyî’nin (k.s.) huzurunda olduğunu düşünerek otur! Ona kalbini yöneltmekte kusur etme! Eğer böyle yaparsan onun sana yapacağı dua ve kalbini sana çevirmesi ile ilâhî feyz kalbine ulaşır. Bu şekilde yarım saat veya bir saat kadar dur! Hacı Ömer Hüdâyî’nin (k.s.) huzurunda olduğunu düşünerek otur! Ona kalbini yöneltmekte kusur etme! Hacı Ömer Hüdâyî’nin (k.s.) rûhaniyetinden yardım iste. Eğer böyle yaparsan onun sana yapacağı dua ve kalbini sana çevirmesi ile*

ilâhî feyz kalbine ulaşır. Bu şekilde yarım saat veya bir saat kadar dur! Hacı Ömer Hüdâyî'nin (k.s.) huzurunda olduğunu düşünerek otur! Ona kalbini yönelmekte kusur etme!"

"Hacı Ömer Hüdâyî (k.s.), orta boylu, vücûdu güçlü, endâmı ölçülü, gâyet yiğit ve şecâatli olup ata binmekte mâhirdi. Şemâil-i şerifleri gâyet gökçek ve mütenâsib idi. Şöyle ki, orta boylu olup cemâat içinde mümtâz ve mehîb olurdu. Çehre-i şerifi müdevver ve hûb idi. Vücûd-ı latîfi aslen mülehhem olup tecellî-i zâta mazhar olmağla lehmi nâbud ise de mülehhem görünürdü. Benzi beyaz olup biraz bal rengine mümâsil idi. Gözleri siyah ve turuncu olup gâyet câzib ve mütebassir idi. Sakal-ı Şerifi ak ve uzunca idi. Saçları ak ve üçer örük sağ ve sol memelerine kadar salkar idi. Hâsılı Hudâsı onu gâyet hûb ve mütenâsibu'l-endam olarak yaratmıştı. Re's-i saâdetine keçeden bir sivri külâh kor, üzerine yeşil sarık sarardı." (Hilmî, 2007a: 5a-b;Necâtî,2000a:39)

"Hacı Ömer Hüdâyî'nin (k.s.) cemâlini, sîmâsını kalbinde hazır bulup, sîmasını hayâlde canlandırıp kalbini ona yönelt ve iç duyuyla ona bak! Ona kalb ve düşünce gözünle bak. Bu bakıştan hiç usanma! Usanıp da bu bağlılıktan geri kalma. Usanmadan onun sîmasını hayâl etmeye devâm et! Sonuçta bu bağlılık seni ilâhî nûrlara ve feyzlere ulaştıracaktır."

Bu mısralarda, usanmadan, bıkmadan kalb gözü ile râbıtaya ehil kâmil insanın kalbine yönelmenin, onun sîmasını hayâlde canlandırıp, iç duyu, kalb ve düşünce gözü ile o sîmâyâ bakmanın önemine dikkat çekilmiş, bu bağlılık ve râbitanın sâliki, ilâhî nûrlara ve feyzlere kavuşturacağı vurgulanmıştır. *Usanmadan, bıkmadan* ibârelerindeki nüktelerden birisi şudur ki, râbitanın fâidesi ve kalbde tesirinin hâsil olması, anlık değildir. *Hüdâyî (k.s.)*, bu zaman diliminin, her seher vaktinde en az onbeş dakîka olması gerektiğini söylemektedir.

"Kalbinle yaptığın bu yönelişe devâm edip de Hacı Ömer Hüdâyî'nin (k.s.) gönül olgunluğu senin gönlüne aksedip yansır ise onun sîmasında cemâl nûrunu görürsün. Çalış ki Hakk'a giden bu yolda varlığın ve benliğin eriyip gitsin, yok olsun, fâni olsun. Eğer varlığın ve benliğin eriyip giderse, bütün âlemde, bütün eşyâda, zerreden kürrreye olan işlerin, meydana gelen oluşların hepsinin gerçek fâilinin yâni onları takdîr edip yaratanın Allah Teâlâ olduğunu görüp anlarsın. Benliğin yok olması için bu bağlılığa usanmadan devâm etmek gerekir."

Eğer bu râbita yolu ile kâmilin kalbindeki olgunluk, sâlikin kalbine aksederse, sâlik cemâl nûrunu, kâmilin sîmasında müşâhede ederse, varlık, enâniyyet, benlik erir, nefsin kuruntularından kaynaklanan çokluk tevehhümü gönül sahrasından çekilir. Sâlik her yerde ve her eşyâda, *Hakk'ın (c.c.)* varlığının delillerini müşâhede eder, her işte gerçek fâilin *o (c.c.)* olduğunu, her işin *o'nun (c.c.)* bilgisi, emri ve dilemesi ile meydana geldiğini anlar.

"Hakk'a giden yolda, birinci basamak bu bağlılıktır. Bu bağlılık, gönül âleminde, kâmil insan ile beraber olduğunu onunla diz dize oturduğunu düşünerek, sîmasını hayal etmek ve iki kaşının arasına gönül gözü ile bakmaktır. Bu bağlılığa tasavvuf terminolojisinde rabita denir. Râbita, Allah Teâlâ'nın kullarına ihsân ettiği sırlardan bir sırdır. Bu bağlılık vâsıtası ile kulun varlık ve benliği erir, kötü ahlâkı yok olur, Rasûlullah'ın (a.s.) ahlâkı ile ahlâklanır. Bu sırra ulaşmak ne büyük ihsândır! Birinci basamakta varlığı ve benliği kâmil insanın varlığında ve muhabbetinde eritmek mümkün olursa ikinci basamağa geçilir. Bu basamakta da Rasûlullah'ın (a.s.) muhabbetinde yok olmak vardır. Buradan da üçüncü basamak olan Allah Teâlâ'nın muhabbetinde yok olmak haline ulaşılır ki asıl aranan budur. Fenâ fillah denilen bu hâle ulaşmanın başlangıç adımı, kâmil insanın muhabbetinde yok olmaktır. Fenâ fi'-şeyh denilen bu yok oluşun gerçekleşmesi için kalb gözü ile ona teveccüh edip yönelmek ve bunu inanarak, usanmadan devam ettirmek gerekir."

Râbita, Allahu Teâlâ'nın kullarına ihsân ettiği bir sırdır. O sır, Rasûlullah'ın (a.s.) Sîmâ-yı Şerifleri'nde kâmil mânada zuhûr etmiş olup, kıyâmete kadar, râbitaya ehil olan kâmillerin sîmalarının sûretinde, misâl âleminde şekillenecek, Rasûlullah'a (a.s.) ulaştırılacak, o'nun (a.s.) muhabbetinde yok olmayı sağlayacak bir vâsita ve bir ilâhî ihsân olmaya devam edecektir.

Geylânî (k.s.), sūfînin tanımını şöyle yapar:

"Sūfî yâni tasavvuf ehli o kişidir ki, içini temiz tuta! Dışı da, Allahu Teâlâ'nın Kitabı'na, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) sünnetine uya! Kulun kalbi temiz olursa, Peygamber Efendimiz'i (a.s.) rüyâsında görür. Peygamber Efendimiz (a.s.) o kula, yapılacak işleri emredip yasaklananlardan nehyeder. O kul, saf, temiz, iç ve öz olur. Dünyâ hayâtında, mâna âleminde, Peygamber Efendimiz (a.s.) ile beraber olur. Kalbi, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) önünde durur ve o kalbi Peygamber Efendimiz (a.s.) terbiye eder. Eli, Peygamber Efendimiz'in (a.s.) elinde olur. Peygamber Efendimiz (a.s.), o kulun lisânından hitâp eder. O

kul, *Peygamber Efendimiz'in (a.s.) önünde durup, o'nun (a.s.) nûruna perdedâr olur.*" (el-Geylânî, t.y.: 256; Necâtî, 2000a: 96)

"Kimin ki benliği ve varlığı helâk olup eriyip gitti. Kendisinde gurur, kibir, riya, gösteriş ve bunun gibi bir nice kötü ahlâk gidip yerlerine Rasûlullah'ın (a.s.) güzel ahlâkı yerleşti. Kendi güç ve kuvvetinin bir hiç olduğunu, bütün gücün, kudretin Allah Teâlâ'dan geldiğini gönül gözü ile anlayıp bildi. İşte o zaman bu Hakk yolcusu saydığımız üç mertebeye de erişir. Buna fenâ (yok oluş) denir. Eğer varlık, benlik yok olmaz ve buna bağlı olarak fenâ hali meydana gelmez ise, bu demektir ki sen daha varlık ve benlik dağını delemedin. Senin varlığın ve benliğin bir dağ gibidir. Allah Teâlâ'nın muhabbeti ile senin aranda bir dağ gibi engeldir. Allah Teâlâ ile gönül âleminde beraber olmak yâni her ân onun huzurunda olduğunu idrâk edip, onu sevmek ona bağlanmak, ondan başkasını kalbden çıkarmak bir sırdır. Bu sırra ulaşmak için, aradaki engel olan varlık ve benlik dağını delmek gerekir."

"Eğer bu sırra eremedin ise bu defa silsile-i meşâyih'in (k.s.) rûhundan yardım iste. Eğer yardım istersen, gönlünde bir doğruluk ve istikâmet dehlîzi açılır. Bu halde yürekten ah ederek huzûr ile Azîm olan Allah'tan bağışlanmamı isterim de!"

"Hacı Ömer Hüdâyî'nin (k.s.) rûhaniyyetinden yardım isteyerek yarım saat kadar bu temiz teveccüh işini icrâ edip, Allah Teâlâ'dan bağışlanma dileyerek gönlünden ağla! Eğer Hacı Ömer Hüdâyî'nin (k.s.) muhabbetinde varlığını yok edersen, onun bütün halleri, güzel ahlâkı senin gönül aynana aks edip yansır."

Kâmil insanın, sâlike teveccüh etmesi yâni kalbini çevirmesi için, râbita gereklidir. Bu şekilde kâmilin teveccühü Hak yolunun yolcusuna çok fâide sağlar. Allahu Teâlâ'nın feyzinin kalbe dolmasını engelleyen perdeler, hem zulmânî hem de nûrânî olabilir. Kâmil insanın sâlikin kalbindeki perdelerin kalkması niyeti ile yaptığı bu teveccüh sâyesinde, sâlikin kalbi mânevî kirlerden temizlenir. Mânevî kirlerden temizlenmiş kalbe ise Allahu Teâlâ'nın feyzi dolar. Kâmil insanın, sâlikin kalbine nazarı ise, hem hayâtında hem de memâtında cârîdir. Ölen bedendir. Kalb yâni gönül ve rûh ölmez, bâkidir. Teveccüh ise gönlün ve rûhun bir eylemidir. Beden elbisesinden ve kayıtlarından arınmış bir gönül ve rûhun teveccühü ve duâsı daha keskin ve daha tesirlidir. Onun için, dâr-ı bekâya irtihâl etmiş kümmelînin, silsile-i meşâyih'in, edep dâiresi içinde ziyâreti ve yine edep dâiresi içinde onların rûhaniyyetinden dua ve yardım istenmesi, tasavvuf yolunda teşvik edilmiş, sâliki Hakk'a (c.c.) yaklaşımcı olduğu vurgulanmıştır. Eğer silsile-i meşâyih'in (k.s.) rûhundan yardım istenirse, sâlikin gönlünde bir doğruluk ve istikâmet dehlîzi açılır. Bu halde yürekten ah ederek huzûr ile Azîm olan Allah'tan (c.c.) bağışlanmak istenir. Nitekim Hüdâyî Baba (k.s.) bu hususu, vasiyyetnâmenin son mısralarında açık bir şekilde dile getirmiştir.

Hüdâyî (k.s.), yukarıdaki tavsiyelerin de benliğin erimesinde müessir olmadığı durumda, İsm-i Celâl zikrinin yapılması gerektiğini söylemektedir:

"Eğer bununla da enaniyyetin yâni varlık ve benliğin eriyip gitmez ise, sende varlık ve benlik lekesi, kiri, kusuru, noksanlığı kalırsa, bu defa Allah Allah diye zikrederek İsm-i Celâli kendine vird edin ve bu zikri dilinden hiç bırakma! Senin her gün yapacağın dersin İsm-i Celâl zikri olsun. Her hâlinde İsm-i Celâl zikrine durmadan devam et! Gönlünden Mevlâ'nın huzuruna git! Ey gözümün nûru! Eğer samimiyet ile İsm-i Celâl zikrine bu şekilde devâm edersen, sana feyz kapısı açılır, varlığın ve benliğin yok olursa isteğin hâsıl olur."

"Zikir halkasına gel, ar etme, utanma! Her zaman gönlünden ağla, zar eyle! Allahu Teâlâ'ya gönlünden tevbe et, o'nun (c.c.) kapısını bekle, Bâri olan Allahu Teâlâ sanma ki seni mahrûm eder. Bir kulu ne zaman figân etse, onun derdine derman verir, sen iste, murâdın ne ise O (c.c.) verir. Allahu Teâlâ'nın fiil tecellisi böyledir. Sen iste, murâdın ne ise O (c.c.) verir, Allahu Teâlâ'nın fiil tecellisi böyledir. Hiç lâyük müdür ki, bu dünya zevki için, böyle bir sevgiliyi terk edesin!" (Hilmî, 2007a: 11b; Necâtî, 2000a: 56)

"Allahu Teâlâ'yı sıdk ile zikret, kalbinde Allahu Teâlâ'nın Cemâli'ni müşâhede etmekten ve o'nun (c.c.) ebedî rızasını kazanmaktan başka bir maksûdun, bir niyyetin olmasın. Hakk'ın (c.c.) huzuru'na böyle git! Böyle çalışırsan, mutlaka, Hakk (c.c.), sana tecellî eder, feleklerin Rabbi olan Allahu Teâlâ, Besîrdir, her şeyi lâyük ile görücüdür, bunu bil!" (Hüdâyî, 2007a: vr. 6b; Necâtî, 2000a: 50)

"Varlığın ve benliğin eriyip yok olması ile gönül âleminde Hakk varolur. Yâni Hakk'ın varlığını duyup hissedersin. Her ân onun huzurunda olduğunu anlarsın. Ey yâr! Kendini, varlığını, benliğini fânî yâni yok ve hiç olduğunu, gerçek varlığın Hakk'ın varlığı olduğunu anlarsan, bütün vücûdun ve varlığınla Hakk'ı zikretmiş olursan, varlık ve benliğin bütünü ile sönüp giderse, işte ondan sonra, her ân tevhîd kelimesine, lâilâhe illallah zikrine devâm et ki sende bekâ hâsıl olsun."

Tasavvuf, yokluktur. *Hakk*'ın varlığında ve aşkında, varlık ve benliğin yok olması, *Hak*'tan başka hiç bir şeyin kalbde bulunmaması, nefsin kötü ahlâktan arınıp, *Muhammedî ahlâk* ile bezenmesidir. Ârifin hâli yokluk, maksadı ise *Cemâl-i İlâhî*dir. Varlığın ve benliğin eriyip yok olması, *Abdurrahmân Hâlis Kerkûkî'nin* (k.s.) *Dîvânî*'nda en çok işlenen tasavvufî konulardan birisidir:

“Ey birâder! Sen bir an benlik gözünü ucub ve kibir perdesinden pak eyle! Vücûd nûrunun her yerde olduğunu gör. O nûr, her der u dîvardan sana aksetmiştir. Gözünü aç ve ondan başkasının varlık sahibi olmadığını gör! Enfûs u ektarda, *rû-yi şâhid-i ezelîden* başkası mütecellî değildir. Onun cilvesi birbiri ardınca gelir amma onda tevvehhümü't-Tekrar yoktur. O, mezâhirde öyle cilvegerdir ki kesret-i âsardan yüzlercesi '*bir*' oldu. Bu sebepten oldu ki *vahdet-i vücûd* bizim gözümüze ziyade göründü. Yoksa, *Hâlis*'in gözünde binlerce sayılı şeyler '*bir*' den başka değildir.” (Kerkûkî, 1284: 27; Necâtî, 1985: 19)

“Ey her tefikaya teveccüh eden, gönül gözün her şeye yöneliyor, gönlünü tefrikadan beri kıl, yek bir *dildâr* ara ki yek bir dile sahip olasın.” (Kerkûkî, 1284: 56; Necâtî, 1985: 55)

“Dost kokusunun yolunda, bende can kalmadı. Gönlüm, dostu ulaşma gayretinden şeydâ oldu. Dostu aramaktan, kendimden geçtim. Dostu göremediğimden içim kan doldu, dilerim ayrılık günleri mahvolsun.” (el-Kerkûkî, 1284: 39-40; Necâtî, 1985: 73)

“Muhabbet ikliminde, ma'mur olmak, harâp olmakla olur. Benim can evimin temeli, gözyaşı seli ile kazanmış olması gerektir.” (el-Kerkûkî, 1284: 51-53; Necâtî, 1985: 87)

“Ey zâhid! Güzelliğe ne kadar mağrûrsun! Nazîf olmayan gönlünden gelen bu kibir pası, günah deryâsına bu dalışın, ne! *Firavun*'un davulunu ne çalyorsun! Sen ölümün sadâsından habersizsin.” (el-Kerkûkî, 1284: 53-54; Necâtî, 1985: 89)

Abdulkâdir Geylânî (k.s.), fenâ hâlini şöyle izah eder: “Kendisinde *fenâ* (yok olma) hâli zuhûr eden kişi, yalnız *Allahu Teâlâ*'ya'ya bakar, *o'ndan* (c.c.) iştir. *Allah*'ım, bizi zatınla gayrından yok eyle! Her şeyi seninle buldur. '*Rabbimiz!* Bize Dünyada iyilik ver. Âhirette iyilik ver. Bizi ateş azabından koru!’ (Bakara, 2/201)”. Âmin! (el-Geylânî, t.y.: 108-109; Necâtî, 2000a: 95)

“*İnsanların arasına karışma, kimsenin arkasından konuşma! Kimseye ilişme! Bu dünyânın karışıklığından gönül âlemini tamamı ile uzak tut!*”

“*Hüdâ*'nın (c.c.) dîdârını isteyen, halkın arasına karışmaz. *Kibriyâ*'nın (c.c.) yolunu tutan halkın arasına karışmaz. Gece gündüz ağlayıp dâimâ *Hakk*'ı (c.c.) zikreden, dîdâra tâlib olan halkın arasına karışmaz. Rıza yolunu gözedip sıdk ile *Allahu Teâlâ*'ya giden, nefsinin arzusunu terk eden, halkın arasına karışmaz. *Hak* (c.c.) yolunun yolcusu, hiçbir şeye darılmaz, rehberinin izinden ayrılmaz, bu dünyâyâ hiç sarılmaz, halkın arasına karışmaz. Rıza yolunda üstün olanlar, hayrı ve şerri birbirinden ayırır. *Hüdâ*'yı (c.c.) seven âşiklar, halkın arasına karışmaz. Ey *Hüdâyî!* Sen de *Hak* (c.c.) yolunun yolcusu ol, gel bu dünyâyı terk et! *Hüdâ*'yı (c.c.) candan sevenler, halkın arasına karışmaz.” (Hüdâyî, 2007: vr. 7a; Necâtî, 2000a: 51)

Evlîyâullah, bu kâinâtın sırlarını, mahlûkatı bilmek istemez, kalblerini mahlûkat ile meşgûl etmezler. O mahlûkatı yaratan *Allahu Teâlâ*'nın muhabbeti ve tâatı ile kalblerini meşgûl ederler. *Allahu Teâlâ*'ya yakınlık, *o'nun* (c.c.) zâtının ve sıfatlarının mârifeti iledir. Bu kâinata âit keşif ve kerâmetler, mahlûkatı bilmektir. İlâhî bir emir gereğince olmadıktan sonra, evliyâ indinde keşif ve kerâmet *Hakk*'a vuslata engel olarak telâkkî edilir. Tasavvuf yolunun sonuna ulaşanlarda zuhûr eden ve ilâhî bir emirle meydana gelen keşif u kerâmet ise makbûldür. Hepsinin bir hikmeti vardır.

“*Ümitsiz olma, her şeyin iyi tarafını düşün! Bu niçin böyle oldu diye solup sararma! Bütün bu olan şeyler baştanbaşa yerli yerindedir ve Cenâb-ı Hakk'ın emri ile olmuştur, bunu bil! Ey Hakk'ı isteyen! Bu yolumuzun metodu budur. Bu yola giren, mutlaka Hakk'a ulaşır. Bu şekilde mânevî dereceleri geçip hidâyete ve olgunluğa erişirsen ve ben öldükten sonra himmet dilersen, ziyaret etmek için kabrime gel, sağ yanına otur, boş durma!*”

Abdulkâdir Geylânî (k.s.), *el-Gunye* adlı eserinde, *Peygamber Efendimiz*'i (a.s.) ziyâret âdâbını anlattığı bölümde şu ifadelerle de yer verir:

“*Yâ Rabbî!* Günâhlarımdan tevbe ve istiğfâr ederek *Senin Nebîne* (a.s.) geldim. Senden beni mağfîret etmeni istiyorum. Nasıl ki o hayatta iken birisi gelip onun önünde günâhını ikrâr etmişti. *Nebî* (a.s.) dua etmiş sen de o kişiyi affetmiştin. *Yâ Rabbî!* Sana, *Senin Nebin, Rahmet Nebîsi* (a.s.) ile teveccüh edip yöneliyorum. *Yâ Rasûlellah!* Şüphesiz ben, günahlarımı affetmesi için, senin ile *Rabbime* teveccüh

ediyorum. Yâ *Rabbî! Nebin (a.s.)* hakkı için beni affetmeni ve bana merhamet etmeni istiyorum.” (el-Geylânî, 1971: 35-37; Necâtî, 2000a: 30)

Burada, evliyâların sultânı, ehl-i sünnet âlimlerinin büyüğü, maddî ve mânevî ilimlerin sâhibi olan *Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.)*, *Peygamber Efendimiz (a.s.)* ile, *Cenâb-ı Hakk'a* nasıl teveccüh ettiğini yakînen görmek mümkündür. Bütün ulemânın kendisinden övgü ile bahsettiği *Geylânî'nin (k.s.)* bu ifâdeleri, bu gün değişik ortamlarda gereksiz bir şekilde tartışma konusu yapılan *tevessül* ve *teveccühün* ilmî kaynak ve dayanaklarından birini açık olarak ortaya koymaktadır. Özellikle, *Abdulkâdir Geylânî'nin (k.s.)* bu ibâreleri üzerinde düşünerek, binlerce Allah dostu ulemânın, yaşayıp uyguladığı, *tevessül* ve *teveccüh* konusunda, kalbi mutmain etmek gerekir. Bu hem kendi mânevî olgunluğumuzun terakkîsi hem de *Hak (c.c.)* yolunda benliğini *Rasûlullah'ın (a.s.)* muhabbetinde yok edip, *vâsıl-ı ilellah* olmak isteyen mü'minlerin zihninde şüphe oluşturup onların feyzinin kesilmesine sebep olmamak açısından son derece önemlidir.

“*Ey cân! Başını kalbinin üstüne eğ! İki gözünü yumup seyrân et, gönül gözüyle sen beni görürsün. O zaman hakikat ilminden dersini alırsın. Allah Teâlâ'nın feyzi gelir, kalbine sevinç dolar, isteğine ulaşırsın. Benim kalbime olan bu yönelişinin neticesi olarak, Hakk tecellî eder, sen de Hakk'ı bulursun. Kimseye karışma, sözüne uyma, kabâhati kendi nefsinde ara! Hüdâyî, zikri böyle düzenledi ve kardeşlere vasiyyet edip gitti. Gerçek budur, bu yolun metodu budur, şüphe edip başka yerlere gitme! Cân u gönülden yalvararak Hak'tan murâdını iste, hakikat yoluna gir, yoldan çıkma!*”

“Gel ey oğul, *Allahu Teâlâ'nın* zikrine çalış, gece gündüz devam ederek, *o'nun (c.c.)* zikrini, alışkanlık haline getir, nefsinin arzusunu terk et, rûhun izzet bulsun. Bu aşk, seni geri bırakmaz, sen hiç durma! İleri geçmek için çalış, nefsinle her dem mücadele et! Böyle yaparsan, elbette hakîki sevgili olan *Allahu Teâlâ'yı* bulursun, Her kime aşk rehber olursa, o kişi maksûduna ulaşır ve âleme mânevî sultân olur, bir karış noksânı kalmaz. Yolunu tutup gider de *Hakk'a (c.c.)* tevekkül edersen ve her an *o'nu (c.c.)* zikredersen, dünyâda hiç darlanmazsın. *Ey Hüdâyî! Gel Allahu Teâlâ'ya* tevekkül et ve *o'nun (c.c.)* rızasını bulmak için gayret göster. Her an *Hakk'ın (c.c.)* huzûruna git, *o'nu (c.c.)* murâkabe et ve *o'na (c.c.)* sarıl!”

(Hüdâyî, 2007a: 6a; Necâtî, 2000a: 70)

“*Ey yâr! Hakk'ın rahmetine sığın, üzülmeye isteğin yerine gelir. Kalbin devamlı Allah Teâlâ'nın huzûrunda olma hâline ulaşır ve güllerin en güzellerini en nâdîdelerini gönül âleminde bir bir toplarsın. Hakk'ın aşkı ile yan ki varlığın, benliğın, enâniyyetin, kötü ahlâkın tamamen gitsin ve sen Hakk'ı bulasın, gönül âleminde Hakk'ın yakınlığına eresin, her ân Hakk'ın huzurunda olduğunu idrâk edesin, onu sevesin, emirlerine uyup yasaklarından kaçmasın.*”

3.SONUÇ

Genelde, tasavvufî ekollerin, özelde *Hâlisîyye* kolunun usûl ve âdâbını çok açık bir şekilde ifâde eden *Hacı Ömer Hüdâyî Baba (k.s.)*, *Hak* yolcularına, tasavvufun asıl gâyesinin nefsi emmârenin ahlâk-ı zemîmesinin ahlâk-ı hamîdeye tebdîli yâni *Rasûlullah'ın (a.s.) ahlâkı* ile ahlâklanmak olduğunu, bunun için de varlık, benlik ve enâniyyetin *Hakk'ın* muhabbetinde eritilmesi gerektiğini, kalb âleminde yaşanacak olan bu süreçte mânevî bir rehber olan *mürşid-i kâmilin* rûhâniyyetinden de istimdât edilerek *ledünnî ilmin* düğümlerinin çözülmesini tavsiye etmiştir.

Nasîhatlerde, gecenin son üçte birinde kalkıp, sünnet üzere abdest alarak on iki rek'at *teheccüd namazının* kılınması önemli bir yer tutmaktadır ki *teheccüd namazı*, *Rasûlullah (a.s.) Efendimiz'in* en kuvvetli sünnet-i seniyyelerindedir. Âyet-i Celîle'de şöyle buyrulur:

“*Gecenin bir vaktinde kalkıp kendine mahsus nâfile bir ibadet olarak da namaz kıl ki, rabbini seni övülmüş bir makama yükseltsin*” (İsra, 17/79).

Vasiyyetnâmede en çok vurgulanan konu, ilâhî füyûzâtı elde etmekte vâsita olan *râbita* konusudur. *Hüdâyî (k.s.)*, *râbitanın* yapılışını şu sözleri ile ifade etmiştir:

“*Ömer Hüdâyî'nin hayâlini kalbinde nakşet, kalbine nakşettiğin, kalbinde hayal ettiğin o Sîmâ'nın, iki kaşı arasına nazar et, kalb gözünle bak! Onunla diz dize oturduğunu düşün ve kaşları arasını sıdk ile gözle! Rûhaniyyetlerinden yardım iste ki, onların himmetlerinden feyzini alasın, böylece yarım saat ya da bir saat kadar dur. Şeyhin manevi huzurunda otur, kusur etme! Yâni, Şeyhinin cemâlini kalbinde hazır bularak, kalb gözünle, ona bak. Cân u gönülden ona nazar et! Hiç usanma! Bu bağılıktan, bu râbitadan, bu manevi birliktelikten usanıp da geri kalma! Eğer şeyhin kemali ve olgunluğu sana aks ederse, onun yüzünde, cemâl nûrunu görürsün. Çalış ki, sen, bu mânevî yolculukta fâni olasın, benliğini yok edesin. Bütün eşyâda gerçek*

fâil olanın, bütün işleri yaratan ve onları “ol” emriyle meydana getirenin, Hak Teâlâ olduğunu, görüp anlayasın. Bu yolda birinci merteye, bu anlattığımız râbitadır. Bu sırra ulaşmak ne büyük nimettir.”

Ve râbitanın asıl amacının Rasûlullah'ta (a.s.) ve daha sonra da, Allahu Teâlâ'nın varlığında benliği yok etmek (*fenâfillah*) olduğunu, kulun Allahu Teâlâ'ya vasıl olabilmesi için nefsini, benliğini, enâniyyetini yok ederek Rasûlullah'ın (a.s.) *ahlâkı* ile ahlaklanması gerektiğini, râbita sayesinde, mürşîdin mânevî olgunluğunun, muhabbet ve gönül yolu ile, Hak (c.c.) yolunun yolcusunun gönlüne aks edip düştüğünü anlatmıştır.

Ulemâ, Kur'ân-ı Kerîm'deki şu âyet-i celîlenin, *rabitaya* işaret ettiğini beyân etmişlerdir.

“Ey îmân edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve sâdiklarla beraber olun” (Tevbe, 9/119).

Doğrularla beraber olmak, cismânî olduğu gibi aynı zamanda rûhânîdir. *Râbita*, bu mânevî beraberliği sağlayan önemli bir tasavvufî eylemdir. Asl olan, sâdiklarla gönül beraberliği içinde olmaktır. *Râbita*, onlara muhabbet etmek, aksettirici ayna gibi olan kalblerine doğan ilâhî nûrların, kendi kalbine yansması için çalışmaktır.

Hüdâyî (k.s.), benliği eritmede, *Kelime-i Tevhîd* (*Lâilâhe illallah*) zikri'nin ve *İsm-i Celâl* zikri'nin çok yapılması gerektiğine işaretlerle, insanın bulunduğu bütün hallerde dilinden zikrullahı düşürmemesi gerektiğini vurgulayarak:

“Ey gözümün nuru! Eğer ihlâs ile bu şekilde zikre devam edersen feyz kapısı açılır. Sana, yokluk gelirse, nefsinden yok olursan, eğer sen yok olup da Hakk'ı var bilersen, sen kendini fâni, Hakk'ı da mevcûd bilersen, yani bütün vücûdun zikr ederse, enâniyyetin sönüp tam olarak giderse istediğine ulaşırsın. Ey Yâr! Ondan sonra her an tevhîde devam et! Tâ ki sende, bekâ hâsıl olsun!” demiştir.

Hüdâyî Dîvânı'nda bulunan şu manzûme, *vasiyyetnâmede*ki tasavvufî fikirleri cem etmiştir.

“Şeriatle amel edip gidesiniz, tarikatte Hakk'ı çok zikredesiniz. Hakîkatte tam bir huzûr bulup marifette bekâbillaha erişesiniz. Bu üslûb üzere Hakk'a olan yolculuğunu tamam et, seçkin Allah (c.c.) dostları arasına gir! Türlü türlü tecellilere erersin, hakîkat goncalarını derersin. Sakın sanma ki bunun vefâsı yok, bunun zevk u safâsı hiç tükenmez. Azîm olan Allahu Teâlâ, tecelliler ludf eder. Azîm! Sana, büyük nimetler bahşedilir. Fırsat elde iken, gel tevbe et, Hakk'a dönüp, ihtiyacını arz et! Bu nasîhati tut, anlayışlı ol, devamlı Hakk'ı zikret, bir an bile durma! Samîmi bir kalble, istiğfâr et, günahlarını, Allahu Teâlâ'ya itirâf edip affını iste! Tarîkat usûlünü, sana açıkça anlattım. Bütün kardeşler okuyup onunla amel etsinler, gönül derûnundan, mânevî hazzı alsınlar ve hem de gönülden Hakk'ı zikretsınler.” (*Hüdâyî*, 2000a: 11a; *Necâtî*, 2000a: 21)

Burada beyân edilen, *Kitap* ve *sünnetle* amel etmek, tevbe etmek, samîmi bir kalble istiğfâr edip günahlarını Allahu Teâlâ'ya itirâf etmek ve o'ndan (c.c.) af dilemek, gönlü Hakk'a (c.c.) çevirip, ihtiyacı ona arz etmek, bir an bile durmadan Hakk'ı (c.c.) devamlı ve çok zikretmek, benliği eritmekle Allahu Teâlâ'nın muhabbetinde yok olmak, Allahu Teâlâ'nın dost kulları arasına girmek, bitmez tükenmez kalb safâları ile Allahu Teâlâ'nın mârifetine, nimet ve tecellilerine mazhâr olup Allahu Teâlâ'nın ebedî rızâsına kavuşmak gibi *ahlâk-ı hamîde* (övmüş ahlâk, Rasûlullah'ın (a.s.) *ahlâkı*) ile ahlaklanmak, *tasavvufî ekollerin* ana gâyesidir

Ömer Hüdâyî (k.s.), *vasiyyetnâmenin* bitişindeki şu sözleri ile, cemâl âlemine irtihâl eden velilerin ziyâret edilmesinin, Hak (c.c.) yolu yolcuları nezdindeki önemine işaret etmiştir.

“Ben öldükten sonra himmet dilersen, ziyâret etmek için kabrime gel, otur sağ yanıma boş boş durma! Ey cân! Başını kalbinin üstüne eğ, iki gözünü yumup seyrân eyle! Gönül gözü ile sen beni görürsün, o an, dersini, hakikatten alırsın. Allah Teâlâ'nın feyzi gelir mesrûr olursun, Hak tecellî eder o'nu (c.c.) bulursun.”

Bu mısralar, gönül sâhibi olan velilerin, hayatlarında olduğu gibi mematlarında da tasarruf sâhibi olduklarını vurgulamakta, onları edeb ile ziyâret etmenin, Hak (c.c.) yolu yolcularına, tecellî nurlarının gelmesine vesîle olacağı belirtilmektedir.

Kerkûki (k.s.), gönül kâbesinin önemini, Farsça bir rubâisinde şöyle terennüm etmiştir:

“Eğer bir gönül sahibi isen gönül kâbesini tavaf eyle, mâna kâbesi gönüldür, sen onu toprak sanma, yürüyerek bin hac yapsan, bir nefes bir biçare gönlü ele getirmene erişmez.” (*Kerkûki*, 1284: 46; *Necâtî*, 1985: 45)

Hüdâyî (k.s.) Vasiyetnâmesi, bize gerçek tasavvufun ne olduğunu, *sûfînin* hangi hallere sâhip olması gerektiğini yalnız bir dille anlatmaktadır.

Hüdâyî'ye (k.s.) göre, her türlü dünyevî kirden arındırılmış, bembeyaz lekesiz bir mânevi kaftan olan *tasavvufun* özü ve mahiyeti, zühd ve takvâ hayatını yaşamak ve yaşatmak, *Rasûlullah*'ın (a.s.) *ahlâkı* olan *Kur'ân-ı Kerîm ahlâkı* ile ahlâklanmak, ibâdet, zikir, şükür, tefekkür, tevekkül, muhabbet gibi *Allahu Teâlâ*'nın râzı olduğu övülmüş ahvâl ile hallenmeye çalışmak, nefsin benlik ve enâniyetini aşk potasında eritip insanlığa faydalı bir birey olmak neticede *Allahu Teâlâ*'nın sevdiği, râzı olduğu, *ebedî rızasını* bahsettiği seçkin kullarının zümresine dâhil olmaktır.

KAYNAKLAR

el-GEYLÂNÎ, Seyyid Abdülkâdir (t.y.), *el-Fethu'r-Rabbânî ve'l-Feyzu'r-Rahmânî*, Cize: Dâru'r-Reyyân li't-Türâs, Dâru'l-Me'ârif.

el-GEYLÂNÎ, Seyyid Abdülkâdir (1276), *Mektûbât*, (Terc. Refet Süleymân), İstanbul: Takvîmhâne-i Âmire Matbaası.

el-GEYLÂNÎ, Seyyid Abdülkâdir (1303), *Kitâb-ı Umdeti's-Sâlihîn fi Tercemeti Gunyeti't-Tâlibîn I-II*, (Terc. Süleymân Hasbî), İstanbul: Matbaatü'l-Osmâniyye.

el-GEYLÂNÎ, Seyyid Abdülkâdir (1971), *el-Gunye li Tâlibi Tarîkı'l-Hak I-II*, Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.

HASBÎ, Süleymân (1300), *Kitâb-ı Mirkât-ı Merâtib-i İlm-i Ledünnî fi Menâkıb-ı Abdülkâdir Geylânî*, İstanbul: Matbaatü'l-Osmâniyye.

HÜDÂYÎ, Hacı Ömer, (2007a), *Dîvân-ı Hüdâyî Kuddise Sırrahu'l-Âlî (Muharrem Hilmi'nin El Yazısı İle)*, (nşr. S. Ateş) İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.

HÜDÂYÎ, Hacı Ömer, (2007b), *Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövengî (k.s.) Vasiyetnâmesi (Muharrem Hilmi'nin El Yazısı İle)*

HÜDÂYÎ, Hacı Ömer, (t.y.), *Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövengî (k.s.) Vasiyetnâmesi* (Mustafa Hayri Ögüt Kütüphanesi Elyazmaları Arşivi ve Külliye-i Ömer Hüdâyî (k.s.))

HİLMÎ, Muharrem, (2007a), *Kutbu'l-Ârifîn, Gavsi'l-Vâsılîn, Mürşid-i Âzam ve Pîr-i Mufahham Olan, Tarikat-ı Âliyye-i Kâdiriyye Hulefâsından ve Harput Velâyet-i Celîlesi Eşrâfından Seyyid Şeyh Hacı Ömer Hüdâyî Kuddise Sırrahu'l-Âlî Hazretleri'nin Tercüme-i Hâli ile Menâkıb-ı Celîleleri (Muharrem Hilmi'nin El Yazısı İle)*, (nşr. S. Ateş) İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.

HİLMÎ, Muharrem, (2007b), *Risâle-i Hüdâiyye (Muharrem Hilmi'nin El Yazısı İle)*. (nşr. S. Ateş), İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.

HİLMÎ, Muharrem, (2012), *Dîvân-ı Sırrî*, (Hazırlayan: S. Ateş), İstanbul: Mas Matbaacılık.

HİLMÎ, Muharrem (t.y.), *Makâmat-ı Ezkâr-ı İlahiyye li's-Sâliki't-Tarîkâti'l-Kâdiriyye*, (nşr. S.Ateş.), Ankara: Pars Matb.

İZÛLÎ, Muhammed Emîn (1909), *İcâzetnâme*, (Elâzığ Kövenk Hacı Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde).

el-KÂDİRÎ İsmâil Bin Muhammed Sa'îd (t.y.), *el-Füyûzâtü'r-Rabbâniyye fi'l-Mâsir ve'l-Evrâdi'l-Kâdiriyye*, Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Bâbî el-Halebî ve Evlâdihi.

el-KERKÛKÎ, Abdurrahmân Hâlis (1284), *Kitabu'l-Meârif fi Şerh-i Mesnevî-i Şerîf*, İstanbul: Rıza Efendi Basımhânesi.

el-KERKÛKÎ, Abdurrahmân Hâlis (1302), *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.

KONEVÎ, Sadreddîn (1324), *Şerhu'l-Hadîsi Erbaîn en-Nebevî*. Mısır.

NECÂTÎ, Ömer (1985a), *Kitabu'l-Meârif fi Şerh-i Mesnevî-i Şerîf Tercümesi*, Ankara.

NECÂTÎ, Ömer (1985b), *Haydârizâde İbrâhim'in Bir Makalesi*, Ankara.

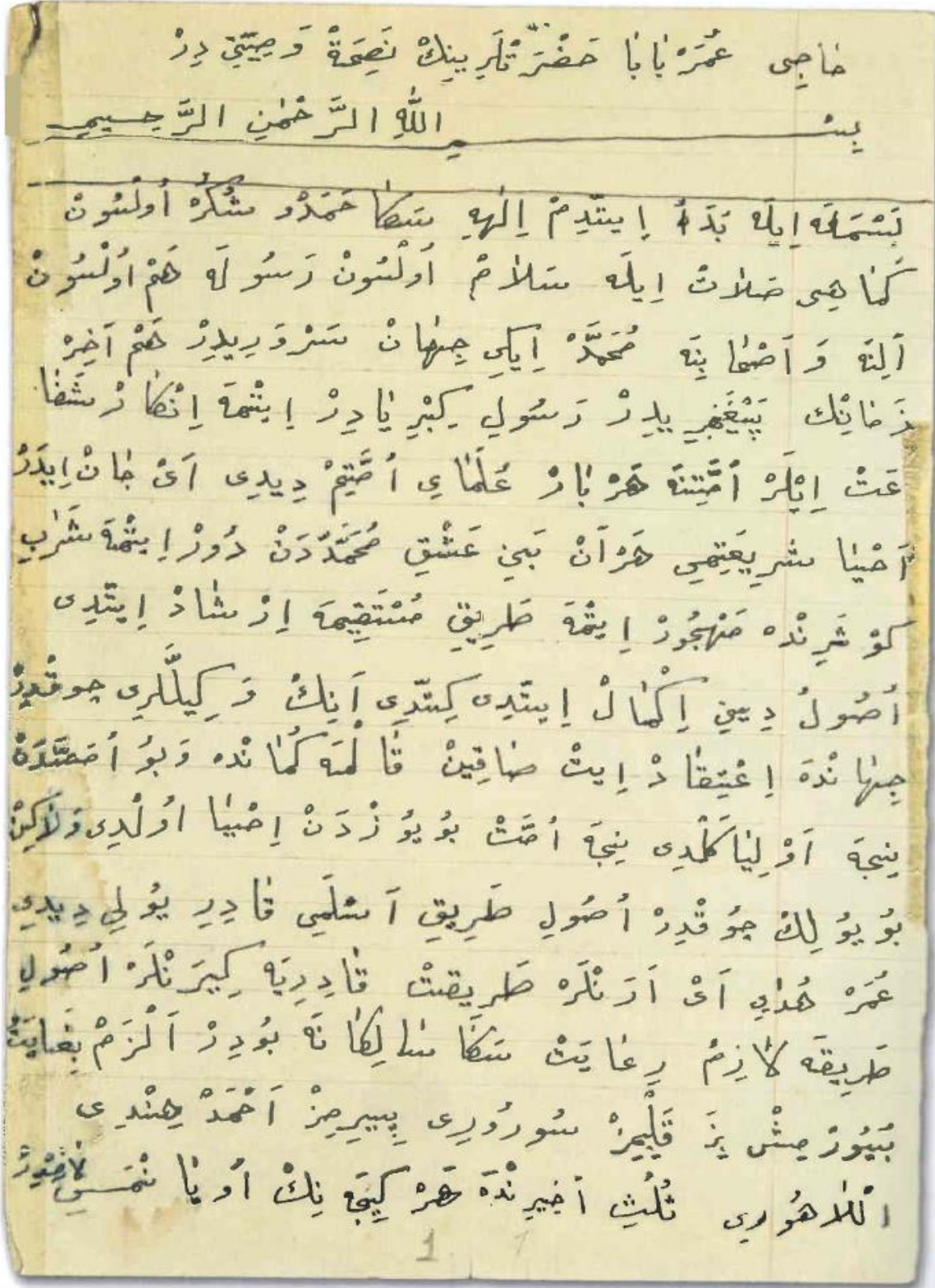
NECÂTÎ, Ömer (2000a), *Eş-Şeyh es-Seyyid Dede Osman Avnî Baba Rehavî (k.s.)*, Ankara.

NECÂTÎ, Ömer (2000b), *Behcetü'l-Esrâr Tercümesi Metni*, Ankara.

RUHÂVÎ, Yusuf Nabî b. Abdillâh (1392). *Dîvân-ı Nâbî*, İstanbul: Şeyh Yahyâ Efendi Matbaası.

et-TÂDÎFÎ, Muhammed bin Yahya el-Hanbelî (t.y.), *Kalâidu'l-Cevâhir*, Mısır: Matba'atü Abdu'l-Hamîd.

ŞEKİLLER

Şekil 1: Vasiyyetnâme-i Hüdâyî (k.s.)

ذِكْرُ اِيْدِيْكَ هُوَ ثَلَاثٌ اٰخِرِيْتَدَهٗ حُضُوْرُ اِيْلَهٗ اَوْ اِيَانٌ
 اَوْ يَتُوْرُ پَرِيْتَدَهٗ بَيِّنٌ اَوْ لَمَّا غَهٗ حَقَّهٗ نِيَّتٌ اِيْلَهٗ اَدَبٌ
 وَ سُنَّتٌ اِيْلَهٗ وَ ضَرْبٌ اِيْلَهٗ دِيْلِيْدَهٗ عِيْشِيْلَهٗ تَوْ حِيْدِي سُوَيْلَهٗ
 اَبَدٌ سُنِّي بُوْمُوْرْتَلَهٗ اِكْمَالَهٗ خَالِي بَرِيْرَهٗ اِنْتِقَابٌ اِيْت
 اِيْ جَانٌ اَوْ رَادَهٗ ذِكْرُهٗ فِكْرُهٗ اَوْلَمُوْنٌ اَوْ صَحْلَهٗ وَ اَرْوَبٌ
 سَجَادَهٗ فِي سَرِّ نَهَارَهٗ صَلُوْرٌ سُوَيْلَهٗ اَللّٰهُ اَكْبَرُ حِيْتَقَارُ
 مَا سِوَايِ قَلِيْسِنْدَنٌ حُضُوْرُهٗ كِرْد كَارَهٗ يُوْقُ اَوْلُوْبٌ وَ اَرْ
 اَوْنٌ اِيْكِي رُكْعَتٌ تَنْزِيْحٌ نَهَارِي قِيْلٌ اَنْدَنٌ صُكْرَهٗ حَقَّهٗ
 اِيْتٌ نِيَا زِي اَكْرَهٗ صُغْمَكِيْنٌ اَوْ لَمَّا زَايِسَهٗ تَنْزِيْحٌ اِيْكِي رُكْعَتٌ
 قِيْلٌ حَقَّهٗ اِيْتٌ تَعْبُدُ دُعَا اِيْتٌ عَفُوْيَكِي اِيْسَهٗ هَدَدَنٌ
 كُنَا هِيْكٌ مَفْفِيْرَتٌ اِيْدَهٗ يَارَادَنٌ بُوْدَهٗ سَكَا اَوْ لَمَّا زَايِسَهٗ
 صِيْرَهٗ صَا قِيْنٌ تَرْكٌ اِيْدُوْبٌ اَوْ لَمَهٗ مَكْدَرٌ صَبَا حٌ نَهَارِيْدَنٌ
 اَوْلٌ يَا صُكْرَهٗ قَبِيْلَهٗ قَا رُ شُو صَلُوْرٌ اَوْ لَمَّا اَوْ رَهٗ نَهَارَهٗ =
 طُوْرٌ رَزِي قَعُوْدٌ اِيْتٌ اَتُوْبٌ مَا سِوَايِ رُوْحَا صُضُوْرُ
 اِيْتٌ دِي عَفُوْرٌ اِيْتٌ كُنَا هِيْمِي عَفُوْرٌ اَللّٰهُ اَوْ تُو يَكْرُهٗ مِيْش
 اَسْتَعْضِرُهٗ اَللّٰهُ بِرُ فَا اِيْحَهٗ اَوْجٌ اِخْلَاصٌ اَوْجٌ صَلُوْرٌ
 اَوْ تُو صِدْقِيْلَهٗ دِقَّتٌ اِيْتٌ بِيْغَايِيْتٌ بَا غِيْشَلَا رُوْحِي بَا كِ

بِأَنَّكَ مُصْطَفَايَ إِلَهَ أَصْحَابِيهِ بِأَصْفَايَ بِسِيرِ عَبْدِ الْقَادِرِ
 رُوِيَتْهُ بِخَشْيَةِ إِيْتِ كَهْدِ سِنِّكَ ضَبَا لِكَ قَلْبِهِ نَقِشِ إِيْتِ
 إِيْتِ قَاشِي أَرَسِنَه نَظَرِ إِيْتِ آ نِيكَ إِيْلَه دِيرُ دِيرُ
 أَوْلُ كَهْمِيْنِيْنِ كُوْرُ لَه صِدْقِيْلَه قَاشِرَه أَرَسِيْنِ إِسْتَقْدُ
 إِيْتِ رُوْمَانِيَا دَنْ آ لَه سِيْنِ فَيَضِيْ كِهْمِيْنِيْنِ دَنْ نِيْمِ
 يَا يَرْ سَاعَتِ بُو يَلِيْمَه طُوْرُ أَوْ طُوْرُ حُضُوْرُ شِيْخِدَه إِيْتَه
 قُصُوْرُ يَعْني تَلَبُ كُوْرِيَا أَوْلُ شِيْخِيْ نَظَرُ بُو لُوْبُ جِهَالِي
 دِيْلِيْدَه هَاضِيْرَه جَانُ دِيْلِيْدَنْ نَظَرُ إِيْتِ أَوْ صَانِهَه بُو نِيْسِيْنِيْدَه
 أَوْ صَانُوْبُ كِيْرُ قَالَه إِيْدَرْ سَه عَكْسِي سَطَا شِيْخِيْكَ كِهْمَالِي
 كُوْرُ سِيْنِ يُوْرُدَه نُورِه جِهَالِي سَبْعِ إِيْتِ كِيْ أَوْلَه سِيْنِ
 بِسِيْرُ نَدَ فَا نِيْ هَبْ أَشْيَا دَه كُوْرَه سِيْنِ فَا عَزَا نِيْ بِرُ نِيْجِيْ
 بُوْرَا بَطَه دِرُ بُو سِيْرَه نَا يَلُ أَوْ لَمَقُ نَه عَطَا دِرُ إِيْلِيْجِيْ
 فَنَا فِي الرِّسُوْلُ أَوْلِيْدِيْ أَوْ جِهِيْجِيْجِيْ فَنَا فِي اللّٰهُ أَوْلِيْدِيْ كِيْمِ
 اَنَا نِيْسِيْدَه أَوْلَسَه هَالِكُ بُو أَوْجُ مَرُ تَبِيْهَ إِيْرُ أَوْلَسَالِكِ
 اَكْرَه فَنَا صِيْرَه أَوْلَهَارُ إِيْسَه يَعْني كِيْ اَنَا نِيْسِيْتِ كِهْمِيْنِيْسَه
 ذَهَابُ لِقَى طَهَا غِيْنِيْ دَلَه صِدْقِيْ لِيْ صَحَّ اللّٰهُ سِرِّيْ كِيْرُ صِدْقِيْ

بُوَكْرُ اَزْوَا هَلَرِنْدَن اِيَشْتَه اِمْدَاد فَلَينْدَه اَجِيَلَه دِهْلِيَسِر سِنْدَه
 يُوَزْكَدَن اَه اِيْدَرَبَن حُضُوْر اِيَلَه اَسْتَعْفِيْر اللّٰهُ الْعَظِيْم
 سُوِيَلَه بَارِيْم قَدْر سَاعْتَبُو سَغْلُ يَا كِي اِيْدُوْب اِيْجَر بُوَزْكَدَن
 بَا كِي اَكْر اَوْلُوْر اِيَسْنَكُ شَيْخِيْنْدَه فَا نِي تَمَامُ حَالِي سَنَكَا
 عَكْلَس اِيْدُر اَلِي اَكْر بُوْدَه صِيَسْر اَوْلَمَا ز اِيَسَه اَنَا
 نِيَسْتُ مَشَايِيْبَه سِي قَا پُوْر سِيَنَه بُوَكْرَه اللّٰهُ اللّٰهُ دِيُو رِرْد
 اِيْت دِيَلِيْنْدَه هِيْجِي بُوْرَقْمَه بُوِيْن ذِكْر اِيْت يِتَا زَكْن اَوْلُوْرُوْر
 قَا لَقَا زَا لِيْن جُنُبْ يَا اَبْدَسْت سِيْر اَوْلُوْب كَر زَكْن دِي اللّٰهُ
 اللّٰهُ هَرَه اَنْ طُوْر مَه ذِكْر اِيْت كُو كَلْدَن حُضُوْر صَوْلَا يَه
 وَا زَكِيْت اَكْر اِخْلَصْ اِيَلَه دَوَام اِيْدَرَسَن بُوَا سَلُوْب
 اِيَلَه ذِكْر اِيْدُوْب كِيْدَرَسَن اَجِيَلُوْر فَيَض قَا پُوْر سِي
 نُوْر دِيْدِيْم مُرَا دِن حَا صِيْل اَوْلُوْر نَكْمَه عَدَم اَكْر هَقْ وَا
 اَوْلُوْب سَن يُوْق اَوْلُوْر سَن سِيْنِي فَا نِي حَقِي صَو جُوْد بُوَلُوْر
 سَن عَصُوْم وُ جُوْدِيْكَ ذِكْر اِيْدَرَسَه اَنَا نِيَسْتُ سُوْنُوْب
 تَمَامُ كِيْدَرَسَه دَوَام اِيْت بَعْدَه تَوْحِيْدَه طَهْر بَار لَقَا =
 حَا صِيْل اَوْلَه نَا سِنْدَه اِيْ يَار قَا رِيَشْمَه نَا سَه غِيْبِيْت اِيَلَه
 هِيْجِي بُو دُنْيَا دَه كَشْم كَشْمَدَن تَمَامُ كِيْجِي اِيَلِيَشْمَه كِيْمِيَسْتَه

هَمَّ يَدِ بَيْنِ اَرْلَمَه نِيچُون بُو بُو يَلَه اَوْلَدِي دِيُو صَوْلَمَه
 پِرِنَجَه دِر قَصُو اَشْيَا سَرَسَر جَنَابِ حَقِيكْ اَمْرِي دِر سَرَسَر
 اَصُولُو مِر بُو دِر اِي طَالِبِ حَقِّ وَا صِيَلِ اَوْلُو ز سَا لِيكِي
 مُطَلَقِي سَنِيكْ تَهَامْ اَوْلُو ب رُشْدَه اِي رِر سَن بِن اَوْلِد
 كَدَن صَكَر حَمَّت دِيَاو سَن زِيَا رَت اِبْتَمَه كِيچُون
 قَبْر مَه كَلَر اَوْ طُو ر صَاغْ يَا نِمَه بُو شُد دُو ر مَه تَنْبَل
 اَكُو ب اَوْ سَنِيَه قَلِيكْ يَا نَشِيْن اِي جَان اِيكَه كُو زِي سِي
 بُو صُو ب اِي لَه بِي سِرَت كُو كَل كُو زِي لَه سَن بِي كُو رُو زِي سِي
 حَقِيقَتَه اَوْ دَم اَنْدِر اِي جَان دُو سِي ن اَلُو ر
 سِي ن كَلُو ر فَيضِي خُدَا مَسْرُو اَوْلُو ر سِي سِي ن تَجَلِي اِي لَه حَقِّ
 اَلِي بُولُو ر سِي سِي ن قَارِ شَمَه كِمَنَه يَا اُو مَهَا سُو زِي نَه قَبَا حَسِي
 بَلِي حَسِي اَر اَبُو ل كَنَد اُو زِي نَه هُدَا ي ذَكْرِي بُو يَلَه تَر يَتِب اِي تَب
 وَ صِي ت اِي لَدِي اِخْوَانَه كِي تَدِي حَقِي قَت بُو يَلَه دِي ر اِي لَمَه شَبْرَه
 بُو دِر اَوْ صُو ل اُو يُو ب خَارِ جَه كَثَمَه مُر اِدِن اِسْتَه حَقْدَن جَان
 دِلَدَن حَقِي قَت رَا هِنَه كِي ر حَقِي قَه يُو لَدَن رَحْمَت حَقْه اِي تَب
 اَلْتِجَا اِي يَا ر مُر اِدِن مَا صِي ل اَوْلُو ر اِي شَمَه اِنْكَار سَر اِي لِي مَع
 اَللّهُ اِي رِر سِي سِي ن رَغْنَا كَلَرِي قَلْبِنَدَن دِي رِر سِي سِي ن يَا ن عَشِق
 حَقِي قَه نَا كِي يُو ق اَرْ لَه سِي سِي ن كِي دَه بِنِي لِك تَهَامْ حَقِي قَه بُو لَه سِي سِي ن

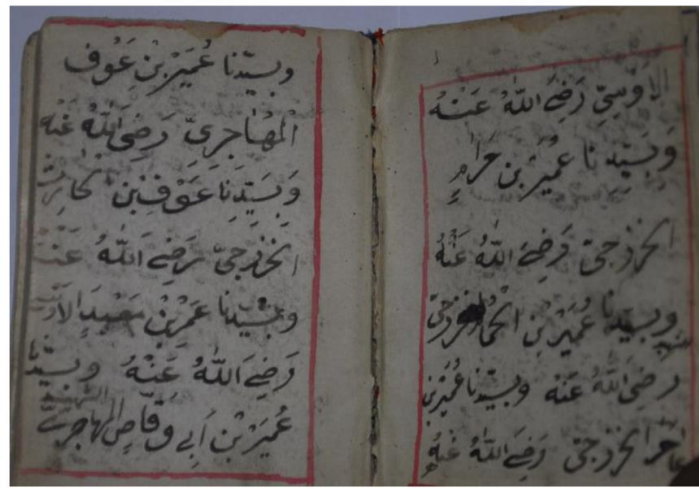
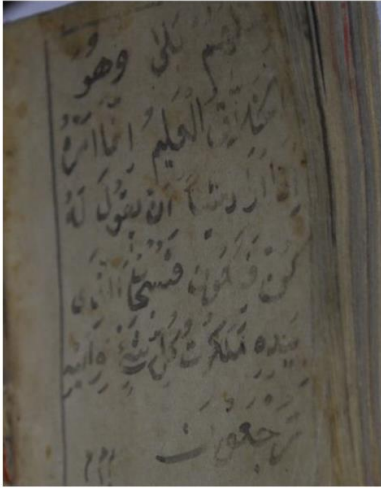
(Hacı Ömer Hüdâyî Baba Kövengî (k.s.) Vasiyetnâmesi (t.y.), Elazığ Kövenk'te Hacı Ömer Hüdâyî Baba Külliyesinde; Mustafa Hayri Öğüt Kütüphanesi, Elyazmaları Arşivi.)

Şekil 2: Ömer Hüdâyî'nin (k.s.) taçları, sancağı ve Üzerinde Ashâb-i Kehfin İsimleri Yazılı Mührü

(Külliye-yi Ömer Hüdâyî'de)

Şekil 3: Ashab-ı Bedrin (r.a.) Bazılarının İsimlerinin Yazılı olduğu Varaklar

(Külliye-yi Ömer Hüdâyî'de)

Şekil 4: Hacı Ömer Hüdâyî Baba'nın (k.s.) Başucu Dikmesi.

(Ömer Necâtî Arşivi)